

ಕಾಳಿದಾಸನ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಸಂವಿಧಾನ

ವಿದ್ವಾನ್ ಉಮಾಕಾಂತ ಭಟ್ಟ ಮೇಲುಕೋಟೆ

೧೬ ಜುಲೈ ೨೦೧೦ರಂದು ನೀನಾಸಮ್ ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ದಿ/ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ
ಸ್ವರಣೆಯ ದಿನದಂದು ಮಾಡಿದ ವಿಶೇಷೋಪನ್ಯಾಸದ ಲಿಖಿತ ರೂಪ

ಅರಿವು-ಮರೆವು-ನೆನಪುಗಳ ಸರಣಿಯೇ ಒಂದು ವಿಸ್ಮಯದ ಸಂಗತಿ. ಅದು ಅವಧಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯ. ಅರಿವೇ ಇರದಿದ್ದರೆ ಮರೆವು-ನೆನಪುಗಳ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಡ-ಚೇತನಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಒದಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮರೆವು ಇರದಿದ್ದರೆ ಇರುವ ಅರಿವು ಮಾತ್ರ ಮುಂದುವರಿದು ಹೊಸ ಅರಿವುಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆನಪುಗಳು ತಲೆದೋರುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆನಪು ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಬದುಕು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಮಾನವ ಮಿಗಿಲೆನ್ನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿವು-ತವಲು-ನಿದ್ರೆಗಳ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ದಾಟಿದ 'ಜೀವನ ವಿಕಾಸ' ಏರ್ಪಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ಜೀವಿಗಳ ಅರಿವಿಗಿಂತ ಮನುಷ್ಯನ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿದೆ; ಅತಿಶಯವಿದೆ. ಅದು ಸ್ಫುಟವೂ, ವಿಶದವೂ, ವಿವಿಧವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪಟುತ್ವ, ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅಸೀಮವಾದ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಕಾರಣ. ಆಕಳು, ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಮಾನವನಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ಮನುಷ್ಯನು ಬಲವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಅರಿವು ಅಸ್ಫುಟ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿವು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗದು. ತಮ್ಮ ಕನಿಷ್ಠ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅದು ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎದುರು ಕಾಣುವ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲು ರಾಗಿಯದ್ದಾದರೇನು, ಭತ್ತದ್ದಾದರೇನು, ಗರಿಕೆಯಾದರೇನು! ಹೋಗಿ ತಿನ್ನುವುದು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ. ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅರಿವು ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಬೇಲಿ ಹಾಕಿದ್ದರೂ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ತಿನ್ನುವ ತವಕ ಅವುಗಳಿಗೆ. ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಬಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟುಗಳ ನೆನಪು ಅವನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಬಾಧಿಸದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಸ್ಮೃತಿಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

೨

ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಊಹನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತರ್ಕಕೌಶಲಗಳು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವು ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ 'ಪ್ರಕಟ ಭಾಷೆ'ಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ನೆನಪು ಅರಿವನ್ನು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ತಿದ್ದುತ್ತದೆ; ಪ್ರಮೇಯಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಹಾಸನ್ನು ಹಾಸಿ ಅರಿವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ, ಭಾವನೆಯಾಗಿ, ಶೀಲವಾಗಿ ಪರಿಪಾಕ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನೆನಪಿನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅರಿವು ಕೇವಲ ಅರಿವು; ಅದು ದುರ್ಬಲವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಮೇಚಿನ ಮೇಲಿರುವ ಕೈಗಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡುವವರಿಗೆಲ್ಲ 'ಇದು ಕೈಗಡಿಯಾರ' ಎಂಬ ಅರಿವು - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಹಜ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಾಣುವವರೇ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು 'ಇದು ಕೈಗಡಿಯಾರ' ಎಂಬ ತಟಸ್ಥವಾದ ಅರಿವು ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ನಾನು ಆ ಕೈಗಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ 'ಇದು ನನ್ನ ಕೈಗಡಿಯಾರ' ಎಂಬ ಅರಿವೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ! ಈ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ 'ನನ್ನದು' ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಅಂಶ. ನನ್ನದು ಎಂದರೆ ನನಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಈ ಕೈಗಡಿಯಾರ ನನಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ನಾನು ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ಅಂಗಡಿಯ ಒಳಗೆ ಬಂದಿದ್ದು, ಚೌಕಾಶಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಹಣ ನೀಡಿ ಖರೀದಿಸಿದ್ದು, ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ನಲಿದಾಡಿದ್ದು - ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲ 'ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮೊದಲ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲ ನೆನಪಾಗಿ ಉಳಿಯದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಅಂಶಗಳು ಮುಂದಿನ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂಗಡಿಯವನ ಕೈಬೆರಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಉಂಗುರ ಮರೆತು ಹೋಗಿರಬಹುದು, ಕೆಲವು ಸಾರಿ, ಕೊಟ್ಟ ಬೆಲೆಯೂ ಮರೆತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕ್ರಯಮಾಡಿ ಸ್ವತ್ತಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಗತಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಮುಂದಿನ ಅರಿವನ್ನು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸಿದೆ. 'ಇದು ನನ್ನ ಕೈಗಡಿಯಾರ' ಎಂಬ ಅರಿವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಅದನ್ನು ಒರೆಸಿ ಓರಣವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಕೆಳಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬೀಗುತ್ತೇನೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪವನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಭಾವ-ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನೂ 'ನನ್ನ' ಎಂಬ ಅಂಶದ ಒಳಗಡೆ ಅಮಿತುಕೊಂಡಿರುವ ನೆನಪೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನೆನಪಿನ ಜೊತೆಗಿರುವ, ನೆನಪಿನಿಂದ ಗುಟ್ಟುಕು ಪಡೆದ ಅರಿವು ನಮ್ಮ ಭಾವಜಗತ್ತನ್ನೂ, ಶೀಲಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತಲೇ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನವನ ಇತಿಹಾಸ ಅವನ ನೆನಪುಗಳ ಇತಿಹಾಸ; ಅರಿವಿನ ನೆರವಿನಿಂದ ವ್ಯಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಮಷ್ಟಿಯ ಶೀಲವು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಮೃತಿವಿಕಾಸದ ಚರಿತ್ರೆ!

ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ನೆನಪಿನಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಮಗನೆಂಬ ನೆನಪಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ದೆಲೆವನ್ನೂ ವಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಎಂಬ ನೆನಪಿನಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಆದರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮಳೆಗಾಲದ ನೆನಪಿನಿಂದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಭಾವ-ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲ ನೆನಪು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸಿದ ಅರಿವಿನ ಫಲ.

ಅರಿವು(ಅನುಭವ) ಮತ್ತು ನೆನಪು (ಸ್ಮರಣ) - ಎರಡೂ ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಯುವಂಥವಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಅವಧಿ ಎರಡು ಕ್ಷಣಗಳು ಮಾತ್ರ. ಮೂರನೆಯ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅರಿವು ಹುಟ್ಟಿ ಮರೆಯಾಗುವ ಮುನ್ನ 'ಭಾವನಾ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಸುಪ್ತ-ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಅಂಶವು (ಉದ್ಬೋಧಕವು) ಒಳಗಿನಿಂದಲೋ, ಹೊರಗಿನಿಂದಲೋ ಒದಗಿದಾಗ ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗಿ ಅದು ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಾರ್ಕಿಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬನ ಅರಿವು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ನೆನಪಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ನೆನಪು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಅರಿವನ್ನು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಎಂದಿಗೂ ಏಕವಿಶ್ರಾಂತ.

ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿದುದು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ನೆನಪು ಬೇಕು; ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? - ಇದೊಂದು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಸಮಸ್ಯೆ. ಮನುಷ್ಯ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ, ದಕ್ಕಿದ ಉಪಾಯ ಅಭಿಜ್ಞಾನ. ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ನೆನಪು ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಧನೆ. **ಅಭಿ - ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಜ್ಞಾಯತೇ - ಜ್ಞಾಪ್ಯತೇ ಅನೇನ ಇತಿ ಅಭಿಜ್ಞಾನಮ್** - ಹೀಗಿದೆ ಈ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ-ನಿರುಕ್ತಿ. ಮರೆಯಿನಿಂದ ವಿಮುಖವಾದುದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಸುವ - ನಮ್ಮೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಸಾಧನ ಅಭಿಜ್ಞಾನ. ಅಭಿಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಗುರುತು, ಚಿಹ್ನೆ, ಪ್ರತೀಕ. ಸ್ಮೃತಿಸಾಧನ ಎಂಬುದು ಈ ಪದದ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅರ್ಥ. ನೆನಪಾಗದೆ ಇದ್ದಾಗ, ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಲವರು ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ಅಂಗೈಯನ್ನು ಕಿವಿಚುುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ತಲೆಯನ್ನು ಕೆದರುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹಣೆಯನ್ನು ಗೀರುತ್ತಾರೆ; ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಮೀಸೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರವರ ಅಭ್ಯಾಸದಂತೆ ತಮ್ಮ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಉದ್ಬೋಧಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಒದಗಬಹುದಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿದು. ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸೀರೆಯ ಸೆರೆಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರೀಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಟು

ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಚೀಟಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಓದುವಾಗ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ತುಂಡನ್ನೋ, ನೂಲಿನೆಳೆಯನ್ನೋ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂಥವು ಬಹಿರಂಗದ ಅಭಿಜ್ಞಾನ.

ವ್ಯಾಪಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದಾದರೆ ವಿಶ್ವದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾದ ಅಭಿಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಭಾಷೆಯೇ. ಭಾಷೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾಪಕ; ಒಂದೊಂದು ವಸ್ತುವಿಗೆ ಪ್ರತೀಕ. ಪದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರಿತವನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಪದವು ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ಸಂಗೀತ, ಅಭಿನಯ ಮೊದಲಾದವೂ ಪರಂಪರೆಯು ಮಾನವನಿಗೆ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ನವಿರಾದ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತಿಯೇ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಹರಿದುಬರುತ್ತಿವೆ. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳು ವಿಶ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕಲಾಪಗಳಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಸನಾತನ ಭಾರತೀಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಆಧಿದೈವಿಕ, ಆಧಿಭೌತಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುವ, ಮರುಕಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪ್ರತೀಕಗಳು. ಇಂಥ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಕರುಣಿಸುವ ವಸ್ತುವಾಚ್ಯಯಗಳು ವಿಶಾಲವಾದ ಜೀವನಾನುಭವಕ್ಕೆ ನಡೆಮುಡಿ ಹಾಸುವ ಅಭಿಜ್ಞಾನಸಂಪದವಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಮಹಾಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಈ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದವನು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಒಳ-ಹೊರಗುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದವನು. ನಾಟಕದ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪಾತ್ರಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹರಿಸಿದವನು. ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲದಲ್ಲಿ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಈ ಪ್ರಮೇಯದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ನಾಟಕ ಅವನ ಕೊನೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಬೆಳೆದಿತ್ತು; ಚಿತ್ತ ಮಾಗಿತ್ತು; ಸಂಸ್ಕಾರ ಬೆಳಗಿತ್ತು; ಕೈ ಪಳಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಲ್ಲ; ಅವು ತಾವೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದವು. ಕಲೆ ಆರಳಿ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಲುಪಿತ್ತು. ಶಾಕುಂತಲ ಮತ್ತು ರಘುವಂಶಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಆಸ್ವಾದಿಸಿ, ಗುನುಗಿ, ಗುಂಗು ಹಿಡಿದವರು ಹೀಗೆ ಉದ್ಗರಿಸಲೇ ಬೇಕು - ಕಾಳಿದಾಸ ಋಷಿಪ್ರಜ್ಞೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ; ರಸದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಶ್ವ ಕವಿ!

ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕವು ಅರಿವು-ಮರೆವು-ನೆನಪುಗಳ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಬಿಚ್ಚಿ

ಅರಳಿ ಮೈದಾಳುವ ರೀತಿ ರೋಚಕವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲ ಅಂಕದ ಮೊದಲು ಬರುವ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೂತ್ರಧಾರ ಮತ್ತು ನಟಿಯರ ಸಂವಾದದ ಮೂಲಕ ಈ ವಿಧಾನದ ಉಪೋದ್ಘಾತವನ್ನು ಕವಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ನಟ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ. ರಾಗದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ರಂಗ (ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಸಮೂಹ) ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ಚಿರಸ್ವಭಾವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂತ್ರಧಾರ ಆಡಲಿರುವ ನಾಟಕ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನೇ ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ನಟಿ ನೆನಪಿಸುತ್ತಾಳೆ - **ನನ್ವಾರ್ಯಮಿಶ್ರೈಃ ಪ್ರಥಮಮೇವಾಜ್ಞಪ್ತಂ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲಂ ನಾಮಾಪೂರ್ವಂ ನಾಟಕಂ ಪ್ರಯೋಗೇಣಾದಿಕ್ರಿಯತಾಂ ಇತಿ**|| ಸೂತ್ರಧಾರ ತಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನಗಾದ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಥಾನಾಯಕನೂ ರಸನಾಯಕನೂ ಆದ ದುಷ್ಯಂತನ ಚೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲಂ - ಕವಿ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು; (ನಾಟಕ) ಪ್ರಬಂಧಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ತಲೆಬರಹ. ಇದು ನಾಟಕದ ವಸ್ತು, ತಂತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ವಿನ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಕಾಣಿಸುವ ಕೀಲಕದಂತೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮಾಸವನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ವಿಗ್ರಹ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಬಹುದು. **ಶಕುಂತಲಾಮಧಿಕೃತ್ಯ ಕೃತಂ ನಾಟಕಂ ಶಾಕುಂತಲಮ್. ಅಭಿಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನಂ ಶಾಕುಂತಲಂ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲಮ್.** ಶಕುಂತಲೆಯ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದ ನಾಟಕ ಶಾಕುಂತಲ. ಅದು ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಈ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ - ಶಕುಂತಲೆ ಮುಗ್ಧನಾಯಿಕೆಯಾದವಳು ಪ್ರೌಢಳಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುವುದು, ದುಷ್ಯಂತನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅರಳುವುದು, ದುರ್ವಾಸರನ್ನು ಆದರಿಸದೆ ಕೋಪ ಶಾಪಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದು, ಕಣ್ವಾಶ್ರಮದಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ನಗರಿಗೆ ಸಾಗುವುದು, ಮರೆತ ದುಷ್ಯಂತನನ್ನು ನೆನಪಿಸಲಾರದೆ ತಲ್ಲಣಿಸುವುದು, ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುವುದು - ಮೊದಲಾದ ಶಕುಂತಲಾಕೇಂದ್ರಿತ ದೃಶ್ಯಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ಸಲ್ಲುವ ನಾಟಕದ ಆಸ್ವಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಶಕುಂತಲೆ ಮತ್ತು ಉಂಗುರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳೂ ಬೆರೆತು, ಕರಗಿ, ಕುದಿಗೊಂಡ ರಸಪಾಕವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಸಹೃದಯರ ಮನೋಧರ್ಮ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಒಂದು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಮತ್ತು ಏಳನೆಯ ಅಂಕಗಳು ಪ್ರಮುಖವೆನಿಸುತ್ತವೆ. **ಶಕುಂತಲಾಯಾಃ ಅಪತ್ಯಂ ಪ್ರಮಾನ್ ಶಾಕುಂತಲಃ, ಅಭಿಜ್ಞಾನಂ ಶಾಕುಂತಲೋ ಯಸ್ಮಿನ್ ತತ್ ಅಭಿಜ್ಞಾನಶಾಕುಂತಲಮ್**|| ಶಕುಂತಲೆಯ ಮಗ ಶಾಕುಂತಲ.

ಅವನೇ ಅಭಿಜ್ಞಾನವಾಗಿರುವ ನಾಟಕ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲ. ಈ ವಿಗ್ರಹವಾಕ್ಯದ ಆಶಯ ಹೀಗಿದೆ - ಶಕುಂತಲೆಯ ಮಗ ಸರ್ವದಮನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದವ. ಅವರು ಮರೆವಿನಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಚಿರವಾಗಿಸಿದವ - ಸ್ಥಿರವಾಗಿಸಿದವ. ನಗರ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಜೀವನ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಮದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಟ್ಟವ. ಅದುದರಿಂದ ಅವನು ನಾಟಕದ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ. ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ದೃಶ್ಯಗಳೂ, ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ, ಸಂಪನ್ನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯ ಅಂಕವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಉಳಿದ ಅಂಕಗಳು ಅದರ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಪೂರ್ವಪ್ರಕರಣವಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಆಶಯಗಳೂ ಆದರಣೀಯವಾಗಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು 'ನಾಟಕ ಸ್ವೀಕಾರ'ಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಆಶಯವು ಸಂಸ್ಕಾರ ಪ್ರಧಾನವಾದ, ಶೀಲಪ್ರಧಾನವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತ ನಾಟಕವನ್ನು 'ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತು'ವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ದರ್ಶನ; ರುಚಿಯಂತೆ ಆಸ್ವಾದ. ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಅನುಚಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡದ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆ; ಸ್ತುತ್ಯವೆ.

ಮೊದಲ ಅಂಕದ ಮೊದಲು ವ್ಯಾಧನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದುಷ್ಯಂತ ಕೊನೆಯ ಅಂಕದ ಕೊನೆಗೆ ವಿಧಿ ಆಗಿ ಬೆಳೆದು ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ. ನಾಟಕ ವಸ್ತುವಿನ ಈ ವಾಸ್ತು, ಏಳೂ ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಮೇಲೇಳುತ್ತದೆ. ವಿಧಿ ಎಂದರೆ ಶಾಸನ, ವಿಧಾಯಕವಾದ ಅಂಶ. ವಿಧಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ದರ್ಶನವಿರುತ್ತದೆ, ಅನುಭವದ-ವಿವೇಕದ ಹಿರಿಮೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರನ್ನು - ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಉದಾರವಾದ ಮನೋಧರ್ಮವಿರುತ್ತದೆ. ಹಿತದತ್ತ ಒಯ್ಯುವ ನೇತೃತ್ವವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳೂ ದುಷ್ಯಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವಾಗಿ ಎರಕಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆಗ ತಾನೆ ಒಬ್ಬ ಕಥಾನಾಯಕ ಸಮಾಜನಾಯಕನೂ, ರಸನಾಯಕನೂ ಆಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವುದು! ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಪಾಕದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಳಾದವಳು ಶಕುಂತಲೆ. ಕಣ್ವನ ಸಾಕು ಮಗಳು. ತಾಯಿತಂದೆಯರಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಳಾದರೂ ಆಶ್ರಮದ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಆಗಾಗ, ಅಡಿಗಡಿಗೆ ದೊರೆತ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆದ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಮೂರ್ತಗೊಂಡ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಲತೆ. ಅವಳ ಮುಗ್ಧತೆ, ಸರಳತೆ, ತಪಸ್ವಿತೆ, ಸರಸವರ್ತನೆಗಳು ಅವಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತವೆ. ಅವಳತ್ತ ದುಷ್ಯಂತನನ್ನೂ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಭ್ರಮರವಾರಣ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಹತ್ತಿರನಾದ ದುಷ್ಯಂತ ಅವಳನ್ನು

ಗಾಂಧರ್ವವಿಧಿಯಂತೆ ವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವಳ ಒಡಲಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು, ಕೈಬೆರಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಮುದ್ರಿಕೆಯುಂಗುರವಿಟ್ಟು ನಗರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ವಿರಹದಿಂದ ಶಕುಂತಲೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಮರೆತಳು. ಶಾಪದಿಂದ ದುಷ್ಯಂತ ಅವಳನ್ನು ಮರೆತ. ನೆನಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಉಂಗುರ ಶಚೀತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಶಕುಂತಲೆ ನಾಥನಿಂದ ದೂರವಾದರೂ ಅನಾಥೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಶ್ರಮದ ಪ್ರೀತಿ ಅವಳಿಗೆ ತವರಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ವದಮನನಿಗೆ ತಾಯಿಯಾದಳು. ಮಾರೀಚ ಮುನಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಿಂಹದ ಮರಿಯನ್ನು ಎಳೆದಾಡಿ ಅದರ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುವಾಗ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ದುಷ್ಯಂತ ಚಕಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ ಆಕ್ರಮಿಸದೇ ಇರುವ ತಾಯಿಸಿಂಹವನ್ನು ಕಂಡೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ಕಣ್ಣಾಶ್ರಮವನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಾಗ ಆಶ್ರಮಮೃಗೋಯಂ ನ ಹಂತವ್ಯಃ ಎಂಬ ನಿಷೇಧ ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿತ್ತು. **ಪುತ್ರಮೇವಂ ಗುಣೋಪೇತಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಮಾಪ್ನುಹಿ** ಎಂಬ ವೈಖಾನಸರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಅವನನ್ನು ಹಸಿರಾಗಿಸಿತ್ತು. ಹರಿಣ ನಿರುಪದ್ರವಿಯಾದ ಪ್ರಾಣಿಯೇ. ಆದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯ ಹಸಿವು (ಹಿಂಸೆ) ಕುಣಿದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ, ಈಗ ಸಂದರ್ಭವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಸಿಂಹ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿ. ರಕ್ತ ಚೆಲ್ಲುವ ಹಿಂಸೆ ಅದರ ಸ್ವಭಾವ. ಆದರೆ ಅದರ ಜನ್ಮಚಾತ ಹಿಂಸಕತ್ವವನ್ನು ಗೆದ್ದವನು ಸರ್ವದಮನ. ಸರ್ವದಮನ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮಗ. ವನ್ಯಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆದವನು. ಅವನು ಸರ್ವದಮನ ಆದುದು ತನ್ನ ಅಹಿಂಸಕ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಶಿಶುಸಹಜವಾದ ಮುಗ್ಧತೆಯಿಂದ. ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾಗದು; ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. ಇದೇ ವಿಧಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ವಿತ್ತ. ಈ ಸಮೀಕರಣವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದವರು ಮಾರೀಚ ಋಷಿ. **ಶ್ರದ್ಧಾ ವಿತ್ತಂ ವಿಧಿಶ್ಚೇತಿ ತ್ರಿತಯಂ ತತ್ಸಮಾಗತಮ್** ಶ್ರದ್ಧೆ, ವಿತ್ತ ಮತ್ತು ವಿಧಿ ಇವು ಮೂರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗತವಾದವು. ಈ ಮಾತು ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಭರತವಾಕ್ಯವೇ. ಹೀಗೆ ವಿಧಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬೆಳಗಿ ವಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಜ್ಞಾನ-ಶಾಕುಂತಲ, ಶಕುಂತಲೆಯ ಮಗನಾದ ಸರ್ವದಮನ.

ಕವಿ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿಜ್ಞಾನದ ನಾನಾ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ನಿದರ್ಶನ ಅಂಗುಲೀಯಕ (ಉಂಗುರ). ಇದರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮೊದಲ ಅಂಕದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಿದೆ. ಶಕುಂತಲೆಯು ನೀರೆರೆಯುವಾಗ ಅನಸೂಯಾ ಪ್ರಿಯಂವದೆಯರಿಗೆ ಎರಡು ಕೊಡ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದುಕೊಡುವ, ಋಣ ತೀರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವಿತ್ತು. ಅವಳ ಋಣಮೋಚನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಬೆರಳಿನಿಂದ ಅಂಗುಲೀಯಕವನ್ನು ತೆಗೆದು

ಅವರ ಕೈಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ ದುಷ್ಯಂತ. ಅವರು ಉಂಗುರದ ನಾಮಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಓದಿ ಬಂದವನು ರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾರೆ. ದುಷ್ಯಂತನ ಬೆರಳಿನಿಂದ ಉಂಗುರದ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಅವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಮರಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಂಗುಲೀಯಕವು ದುಷ್ಯಂತನ ವಿಳಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ರಾಜ ಮುದ್ರೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದು ಅಭಿಜ್ಞಾನ ವಸ್ತುವಾಗಿ, ಪಾತ್ರವಾಗಿ, ರಸಪರಿಕರ(ವಿಭಾವ)ವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ದುಷ್ಯಂತ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಮರೆತಿರುವುದು ಸ್ವಭಾವದ ಮರೆಗಳಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಶಾಪದ ಫಲದಿಂದ. ಶಕುಂತಲೆಯ ಮುಗ್ಧ-ಸುಂದರ-ಪುಷ್ಪ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ಮರೆಯುವುದೇ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಾಪ. ಕಾಳಿದಾಸ ದೂರ್ವಾಸರ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ ದುಷ್ಯಂತನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಅಂಟಿದ ಶಾಪವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸ ಅನುರಾಗ ದೊರೆತಾಗ ದೊರೆ ಪೂರ್ವಾನುರಾಗವನ್ನು ಮರೆಯುವ ಅರಮನೆಯ ಒಳ ಹುಳುಕನ್ನು ಹಂಸಪದಿಕೆ ಅನ್ಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದರೂ ಶಕುಂತಲೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅನಸೂಯಾ-ಪ್ರಿಯಂವದೆಯರಿಗೆ ಆಗಲೇ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಸಮುದ್ರಪರ್ಯಂತವಾದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಶಕುಂತಲೆ ಎರಡೂ ತನ್ನ ಕುಲದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಅವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ಅಂಶವೂ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಯಂತ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಂತೆ ವಿಸ್ಮೃತಿಯ ಕತ್ತಲು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕವಿಯುತ್ತದೆ. ಗೌತಮಿ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಅವಗುಂಠನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ 'ಅಕ್ಷಿಷ್ಣುಕಾಂತಿ'ಯಾದ ಮುಖ ಅವನ ನೆನಪನ್ನು ಕೆದಕಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಮುಖವನ್ನು, ತುಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟು ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ ಮುತ್ತಿಡಲು ಎತ್ತಿ ಹೆಗಲ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸಿ ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದ. ಆದರೂ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮುಖ ಅಭಿಜ್ಞಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶಕುಂತಲೆ ದೀರ್ಘಾಪಾಂಗ ಎಂಬ ಹರಿಣದ ಮರಿಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಸಿದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀರಣಿಸಲು ದುಷ್ಯಂತ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅನಾಪತ್ತಿಯ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಅದು ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಶಕುಂತಲೆ ನೀರು ಬೊಗಸೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದಳು. ಹರಿಣ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಿತು. ದುಷ್ಯಂತ ಭೇಡಿಸಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದ. **ಸರ್ವಃ ಸಗಂಧೇಷು ವಿಶ್ವಸಿತಿ; ಉಭಾವಪಿ ಆರಣ್ಯಕೌ** (ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಗಂಧರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ; ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಡಾಡಿಗಳಲ್ಲವೆ!). ಈ ಘಟನೆಯೂ ಅವನ ನೆನಪಿನ ಪದರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮುಖ ಮತ್ತು ಮಾತು ಅವನಿಗೆ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅಂಗುಲೀಯಕ ಶಚೀತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತ್ತು. ಮೀನೊಂದು ಅದನ್ನು ನುಂಗಿತ್ತು. ಅಂಬಿಗ ಅದನ್ನು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ. ರಾಜಭಟರು ಅವನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಉಂಗುರ ರಾಜನ ಕೈಸೇರಿತು. ಶಕುಂತಲೆ ಬಂದಾಗ ಉಂಗುರ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಉಂಗುರ ಸಿಗುವಾಗ ಶಕುಂತಲೆ ಇರಲೆ ಇಲ್ಲ. ಅಂಗುಲೀಯಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನೆನಪಿನ ಸುರಳಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು. ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಘಟನೆಗಳು ನೆನಪಾದವು. ಅರಿವಿನಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದುಷ್ಯಂತ ಮರೆವಿನಿಂದಾಗಿ ರಿಕ್ತನಾಗಿದ್ದ. ಅವನು ಅವನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ನಾಮಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಂಗುರ ಅವನಿಗೆ ಅವನನ್ನೇ ತೆರೆದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಕೇಳಿಸಿತು. ನೆನಪುಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದ. ಹರಳುಗಟ್ಟಿದ ದುಗುಡ ಸಿಡಿಯಿತು. ಶೋಕ ಕರಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಮರೆತು ಹೋಗಿದ್ದ ಶೃಂಗಾರ ವಿಯೋಗದ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ಪುಟವಿಟ್ಟ ಬಂಗಾರವಾಯಿತು. ಶಕುಂತಲೆಗಾಗಿ ತಹತಹಿಸಿದ. ಎಡವಿದ, ತಡವಿದ. ಚಿತ್ರ ಬರೆದ. ದಾಂಪತ್ಯದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನೆನಪಿನ ಬಣ್ಣ ಕೊಟ್ಟ. ಶಕುಂತಲೆ ಅವನ ಅರ್ಧ. ಅವಳಿಲ್ಲದೆ ತಾನು ಇಡಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಬಿಡಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಕೊರತೆ-ಕೊರಗು. ಅಳು ಒಲವನ್ನು ನುಂಗಿತ್ತು. ಒಲವು ಅಳುವನ್ನು ಕಾರಿತ್ತು. ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಕರುಣ ಅಂಗವಾಯಿತೋ? ಕರುಣಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಾರ ಕಾಲೊತ್ತಿತೋ? ಅಂಗುಲೀಯಕ ಶಕುಂತಲೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಶಕುಂತಲೆಯ ನೆನಪಿನ ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಅಭಿಜ್ಞಾನವಾಯಿತು. ಅದು ದೊರೆಯ ತಾಪವನ್ನು ತಪಸ್ಸಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿತು. ವಿಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರೀತಿ ಯೋಗವಾಯಿತು. ಅರಸ ಯತಿಯಾದ. ನೆನಪು ತೆರವಾದ ಅರಿವಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಿತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೊಯ್ಯಾಡಿ, ಬಡಿದಾಡಿ ನಿಸ್ತರಂಗಿತವಾದ ಸಮುದ್ರವಾಗತೊಡಗಿತು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶಾಕುಂತಲದ ಆರನೆಯ ಅಂಕವನ್ನು **ಅಭಿಜ್ಞಾನಾಂಕ** ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪೇನು?

ಮಾರೀಚ ಮುನಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೂವರೂ ಒಂದಾದರು. ಚಾರಿದ ಉಂಗುರ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿತ್ತು. ದುಷ್ಯಂತ ಮತ್ತು ಸರ್ವದಮನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಉಂಗುರದ (ಅಭಿಜ್ಞಾನದ) ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಯಂತನಿಗೆ ಅಭಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಶಾಕುಂತಲ ಸಿಕ್ಕಿದ. ಉಂಗುರ ಬೆರಳಲ್ಲೆ ಉಳಿಯಿತು. ಬಲವಾದ ನೆನಪು ದೃಢವಾದ ಅರಿವಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿತು.

ಕಾಳಿದಾಸನಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ವಸ್ತು-ತಂತ್ರಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಮೇಯದ ಆಯ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ

ಅನ್ವಯಗಳಲ್ಲೂ ಅವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ತನ್ನ ಕಲಾತ್ಮಕ ಪರಿಷ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಿಮೆಗಳಿಂದ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾರ್ಗನಿರ್ಮಾತೃ ಎಂಬ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕಾಳಿದಾಸನ ಕವಿಕುಲಗುರುತ್ವ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ತಂದ ಹಾಲನ್ನು ಪಾಯಸ ಪಾಕ ಮಾಡಿ ಉಣಬಡಿಸುವ 'ಸಮಾರಾಧನ ಕೌಶಲ'. ಸುಂದರ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸುಂದರವಾದ ಅಭಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕೋಡಿದ್ದಾನೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ. ರಾಮ ಸೀತೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರ ಮೊದಲನೆಯದು. ಸೀತೆ ರಾಮನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಚೂಡಾಮಣಿ ಇನ್ನೊಂದು. ಅಶೋಕವನದ ಶಿಂಶಪಾ ಮರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನ ನೆನಪಿನಿಂದ ಕೊರಗಿ ಸೊರಗಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಮಣಿದ ಹನುಮಂತ ರಾಮನ ಪೂರ್ವ ಚರಿತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ, ಸೀತಾರಾಮರ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಕ್ಷಸರ ಮಾಯೆಗೆ ಅಂಜಿದ ಸೀತೆ ಅವನನ್ನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ರಾಮ ಕೊಟ್ಟ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನ್ನು ಅವಳ ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತ **ರಾಮನಾಮಾಂಕಿತಂ ಚೇದಂ ಪಶ್ಯ ದೇವ್ಯಂಗುಲೀಯಕಂ | ಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥಂ ತವಾನೀತಂ ತೇನ ದತ್ತಂ ಮಹಾತ್ಮನಾ||** (ದೇವಿ, ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮ ನಾಮಾಂಕಿತವಾದ ಉಂಗುರವನ್ನು ಆ ಮಹನೀಯನೇ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.) ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೀತೆ ಅಂಗುಲೀಯಕವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಗಂಡನನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ **ಅಭಿಜ್ಞಾನಮಭಿಜ್ಞಾತಂ ಏತದ್ರಾಮಸ್ಯ ತತ್ತ್ವತಃ** (ರಾಮನ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಇದು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು.) ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮನಿಗೂ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇಂಥದೇ ಅನುಭವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮರೆವು-ನೆನಪುಗಳ ಪ್ರಮೇಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಇರುವ ನೆನಪನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನ. ದೂತನಲ್ಲಿ ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣ. ಮತ್ತು ನೊಂದ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಾಂತ್ವನ ಕೊಡುವ ಪ್ರತೀಕ. ಆದರೆ ಕಾಳಿದಾಸನ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಸಂವಿಧಾನದ ಅತಿಶಯವೇ ಬೇರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮರೆವು-ನೆನಪುಗಳ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಭೂಮಿಕೆಯಾಗಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ನಾಟಕೀಯ ತಿರುವುಗಳೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾತ್ರಗಳು ಅದರಿಂದಲೆ ಬೆಳೆದು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಘಟನೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಭಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳಚಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಯೋಚಿಸುವ ಹಾಗೇ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ ವಸ್ತುವಾಗಿ (ರಸಾಶ್ರಯವಾಗಿ) ಬೆಳಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಎಲ್.ಸಿ.ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರ 'ಕಣಿವೆ ಮನೆ.ಕಾಮ'

ಟಿ.ಪಿ.ಅಶೋಕ

ಸಮಕಾಲೀನ ಮಲೆನಾಡಿನ ಜೀವನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಲ್ಲಟಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಡಾ. ಎಲ್.ಸಿ. ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರು ನಮ್ಮ ಅರಿವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಬಲ್ಲ ಕೆಲವು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ, ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಣಿವೆ ಮನೆ.ಕಾಮ' ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಥೆ. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ, ಹಲವು ಪೀಳಿಗೆಗಳ ಸಂಸಾರಗಳನ್ನು ಪೂರೈದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳು ಇಂದು ನಗರವಾಸಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಕುತೂಹಲ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ, ವ್ಯಾಪಾರೀ ಉದ್ದೇಶದ 'ಸ್ಟೇ ಹೋಮ್'ಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರ ಈ ಕಥೆಯು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಶೋಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಸರಳವಾದ ನೈತಿಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸದೆ, ಸುಲಭವಾದ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ತಲುಪದೆ ಲೇಖಕಿ ಇಂಥದೊಂದು ಸಮಕಾಲೀನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹಲವು ಮಗ್ಗುಲುಗಳಿಂದ ಪರಿಕ್ಷಿಸಿ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಹಲವು ಸಾದ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಒಳಗಿನವರ' ಮತ್ತು 'ಹೊರಗಿನವರ' ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಥೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವಂತೆ 'ಒಳಗಿನವರ'ಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದ ಮತ್ತು 'ಹೊರಗಿನವರ' ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪರಸ್ಪರ ವೈದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಸ್ಟೇ ಹೋಮ್'ಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ 'ಕಣಿವೆ ಮನೆ ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ'ದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ಪ್ರತಾಪ ಮತ್ತು ರಾಮನ್ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವಾಪಸಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬ್ಲಾಗುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಅನುಭವ ಸ್ವರೂಪ ತದ್ವಿರುದ್ಧ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಥೆ ಗಮನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಕಣಿವೆ ಮನೆಯ ವಾಸ್ತವ್ಯ

೧೨

ಎಷ್ಟು ಡ್ರಿಲ್ಲಿಂಗ್ ಆಗಿತ್ತು, ಊಟೋಪಚಾರ ಎಲ್ಲ ಟಿಪಿಕ್‌ಲ್ ಮಲೆನಾಡಿನದು, ಕಾಫಿಯಂತೂ ತಾವೇ ಬೆಳೆದ ಕಾಫಿ ಬೀಜ, ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಆಗಷ್ಟೇ ಕರೆದ ಹಾಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ, ಕಾಫಿ ಡೇನಲ್ಲೂ ಸಿಗದ ಕಾಫಿ, ಮಲೆನಾಡಿನ ಜೀವನಶೈಲಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಲು, ಅನುಭವಿಸಲು ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾಗ' ಎಂದು ಪ್ರತಾಪ ಬರೆದರೆ, ರಾಮನ್ 'ಇದು "ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ" ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ವಾತಾವರಣ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇದು "ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ" ಅಲ್ಲ "ಬರೀ ಸ್ಟೇ" ಅಷ್ಟೆ. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಹಾಕಲು ಅಡಿಗೆಯವನಿದ್ದಾನೆ. ದುಡ್ಡು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಲೀಕರಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಜೀವಂತಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಪಟ್ಟಣದ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂತೆ. ಇದೊಂದು ವಿಪರ್ಯಾಸ' ಎಂದು ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸದ್ಯದ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಒಂದು ಚಿತ್ರವೇ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡುವಂತಿದೆ. ನಗರವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣುವಷ್ಟು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಮಲೆನಾಡು ಇಂದು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಪರಂಪರಾಗತ ಕುಲಕಸುಬನ್ನು ಏಕತಾನತೆಯ ಬೇಸರದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದು ಈಗ ಲಾಭದಾಯಕವಲ್ಲ ಎಂದು ಅನೇಕ ಮಲೆನಾಡಿಗರು ಊರು ಮನೆ ತೊರೆದು ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಅರಸಿ ಹಲವರು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದ್ದಾರೆ. ಚಾತಿ-ವರ್ಗ ಸಮಾಜದ ಇಕ್ಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಅವಮಾನಗಳಿಗೆ ಹೇಸಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಊರು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 'ಗುಡಿಯೊಳಗೆ', 'ಕಲ್ಲಿನ ಕೋಳಿ', 'ಗುಬ್ಬಿಹಳ್ಳದ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ' ಮುಂತಾದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಲೆನಾಡಿನ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಕಣಿವೆ ಮನೆ.ಕಾಮ' ಕಥೆಯು ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರ ಯಾವತ್ತೂ ಶೋಧನೆಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಮುಂದುವರಿಕೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯ ತಮ್ಮಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಮಗ ಸುಧಿ ಪದವಿ ಮುಗಿಸಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಈಗ ಸ್ವಂತ ಮನೆಯನ್ನೇ 'ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ' ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು 'ಓದಿನ ನೆಪದಲ್ಲಿ' ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಮಗಳು ಮದುವೆಯಾಗಿ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವಳು ಈಗ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಆಧುನೀಕರಣ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಕಥೆ ಒಂದು ಕುಟುಂಬದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕಥೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ಸಾಧಾರಣೀಕರಿಸುವ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಲೇಖಕಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಈಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಹುರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ರಾಮನ್ ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಮನೆಗೆ ಕೇವಲ ಮೂರು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಕನ್ನಿರದ ಸೋಮುವಿನ ಮಗ'. ಈಗ ಅವನೂ ಈ ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಆಧುನಿಕರಣ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಬದಲಾದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಣಾಮವೇ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರ ಕಥೆ ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಿಟ್ಟು ಎಂಬ ಅಡುಗೆಯವನಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಿಟ್ಟುಗೆ ಜನ ಚಾಸ್ತಿ ಬಂದಷ್ಟು ಖುಷಿ. ಹೋಗುವಾಗ ಅವರು ಐವತ್ತು ರುಪಾಯಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಟಿಪ್ಸ್ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಡು ಗುಡ್ಡ ತಿರುಗಲು ಜನ ಇಷ್ಟೊಂದು ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲ ಅಂತ. ಅವನಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕನಸು ಇತ್ತಾದರೂ ಅವನ ಹೈಸ್ಕೂಲ್‌ವರೆಗಿನ ಓದಿಗೆ ಅಲ್ಲೇನೂ ಕೆಲಸ ಸಿಗಲ್ಲ ಅಂತ ಸುಧಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ.' ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಮಗ ಸುಧಿ ಈಗ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನಷ್ಟೆ. ದೂರದ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ 'ಯಜಮಾನ' ಸುಧಿ ಸ್ವತಃ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸಿಕೊಡುವುದು, ಕಾಫಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೊಡುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದಾಗ ಕಿಟ್ಟುಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚಾತಿ-ವರ್ಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಇಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಒಂದು ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನ್‌ಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಧಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅವನ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಸುಧಾರಿಸಿರುವುದು ಈ ಹೊಸ ವಿದ್ಯಮಾನದ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಯಜಮಾನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಣವಿರುವುದನ್ನು ಕಿಟ್ಟು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾನೆ: 'ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ತಕ್ಷಣ ಪಾವತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲಂತೆ ಮಂಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಅನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಗಮನಿಸಿದ್ದ'.

ಈ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಲೇಖಕಿ ಪ್ರತಾಪ, ನವೀನ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ್‌ರಂಥ ನಗರದ ಯುವಕರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲೂ ಕಾಣಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೇ ಹಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ಊರುಗಳಿಂದ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಸಿದವರಿರಬಹುದು. ಅಂತೂ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ

ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ದೂರವಿರುವಂಥವರು. 'ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ' ಎಂಬುದು ಅವರ ಗ್ರಾಹಕ ಬಳಕೆಗೆ ಕೇವಲ ಮತ್ತೊಂದು ಭೋಗವೇ? ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇ ಎಂಬುದು ನವ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿರುವ ಹೊಸ ಕನ್‌ಸ್ಯೂಮರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಸ್ತರಣವಷ್ಟೇ ಹೌದೆ? ಅಥವಾ ಅದು ನಗರವಾಸಿಗಳ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರೈಸುತ್ತಿದೆಯೇ? ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೇ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೂ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿತವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯನವರು ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ಹೊಸತೋಟ ಮಾಡಿದ್ದು, ದಿನವೂ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು, ಅಲ್ಲೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದೊಡ್ಡವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಈಗ ತಮ್ಮ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿತನ ಮತ್ತು ಪರಕೀಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಕಥೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊಮ್ಮಗನ ಲ್ಯಾಪ್‌ಟಾಪಿನಲ್ಲಿ ರಿನೋವೇಟ್ ಆಗಿರುವ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿ ಮನೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯ ಹೆಚ್‌ಹಾರುತ್ತಾರೆ: 'ಮನೆಯ ತೀರಾ ಒಳಭಾಗದ ಕೊಠಡಿ - ತಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ರೂಮ್ - ತನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ವೆಬ್ ಸೈಟಿನಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಕರಿಮರದ ಮಂಚ, ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೀರು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಆಳತ್ತರದ ಕಬ್ಬಿಣದ ತಿಚೋರಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಿಲ್ವರ್ ಪೇಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ತಾವರ ಹಿಡಿದು ತಾವರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಲಕ್ಷ್ಮಿ - ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆಯ್ಯೋ ದೇವರೇ ಇದೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ಬದುಕು. ಆ ತಿಚೋರಿ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಕಾಣಬಾರದೆಂದು ಅಮ್ಮ, ಅಜ್ಜ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ಅವರು ಗೋಡೆಗೆ ಪೇಂಟ್ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಅದರ ಸ್ಥಳ ಬದಲಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ತನ್ನ ಖಾಸಗಿ ಚಾಗ ಅಂದುಕೊಂಡದ್ದೆಲ್ಲ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜಗಜ್ಜುಹೀರಾಗಿದೆ.' ಮೊಮ್ಮಗ ಹರಿತ್ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇಗಳಿವೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ಮುಂದಾದಾಗ ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯ ಅವನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಖಾಸಗಿಯಾದದ್ದು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದಂತೆ ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯ ಸ್ವತಃ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ: 'ಯಾರ್ಯಾರನ್ನೋ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಉಪಚಾರ ಮಾಡ್ತಾರೆ; ಸ್ವಂತ ಅಪ್ಪನ್ನೇ ಮೂಲೆಗುಂಪು ಮಾಡ್ತಾರೆ.' ಹೋಮ್ ಸ್ಟೇಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಮನೆಯ ಹಿಂಭಾಗದ ಮಾವಿನ ಮರ ಕಡಿಯುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿ ತಮ್ಮ ಣ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೈಯನ್ನೇ ಯಾರೋ ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮನೆ' ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಿತ್ರಾ

ಅವರು 'ಮನೆ ಭೌತಿಕ ಎನ್ನದಿರಿ / ಇಹದಲ್ಲೆ ಪರ ಇರುವ ತಾಣವದು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಮನೆಯೊಳಗಣ ಜಗತ್ತು' ಎನ್ನುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಮನೆಯೆಂದರೆ ಮಾತು ಗೋಡೆ ಅಲ್ಲ' ಎಂದು ಒತ್ತಿಹೇಳುತ್ತ ಮನೆಯ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮನೆಯನ್ನು ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸುವ ಕಾಲ ಇದಲ್ಲ. ಮನೆಗೂ ಹೋಟೆಲಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಕಾಣದಂಥ ಕಾಲ ಇದು. ಮನೆ ನೀಡಬಹುದಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಲಾಭ ಮಾತ್ರ ಇಂದು ಮುಖ್ಯವಾದಂತಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ 'ಹೋಮ್'ಗಳು ಅಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕೆಲಕ್ಷಣ ನೆಲಸುವವರಿಗೆ 'ಹೋಂ ಸ್ಟೇ' ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವ ವಿದ್ಯಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟದ ಕಥೆಯೇ ಆಡಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, 'ಹೋಗುವೆನು ನಾ', 'ನನ್ನ ಮನೆ' ಮುಂತಾದ ಕುವೆಂಪು ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬಯಸುವ ಹಂಬಲವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಟೂರಿಸ್ಟ್ ಸ್ಪಾಟ್ ಎಂಬಂತೆ ನಗರದಲ್ಲಿರುವವರು ಮಲೆನಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಉತ್ಸುಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಗಾಧ ಅಂತರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸುಖಿತ್ರಾ ಅವರ ಕಥೆಯ ಕಳಕಳಿ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಹಜವಾಗಿ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದ ಒಂದು ಜೀವನಶೈಲಿಯು ಇಂದು ಕಾಲಯಾಪನದ ಮೋಚಿನ ತಾಣವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನು ಅವರ ಕಥೆ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಥೆ 'ಪಚ್ಚಿ ರೆಸಾರ್ಟ್' ಕೂಡ ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಕತಾಳೀಯವಿರಲಾರದು. ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರು ಇಷ್ಟು ತುರ್ತಾಗಿ ಸೃಜನಶೀಲವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯಕರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಥೆಗಳ ಮಾತುಕತೆ : ನಯಸೇನನ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಥೆ

ಬಿ.ಆರ್.ವಿ. ಐತಾಳ

ಮೌಖಿಕ ಹಾಗೂ ಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಳ ಕಥಾನಕಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಕಿರುಗಾತ್ರದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಕಥೆ ಹೇಳುವ ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಅವುಗಳ ಉದ್ದೇಶವೂ ಹಲವು ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳುವ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ನೀತಿ, ತತ್ವ, ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಉಪದೇಶಗಳವರೆಗೆ ಅವುಗಳ ಹರವು. ಚಾನಪದ ಹಾಗೂ ಪಂಚತಂತ್ರದ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಕಥೆಗಳಿಂದ ತೊಡಗಿ ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳವರೆಗೆ ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಕಾವ್ಯ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಕಥೆಗಳದ್ದೇ ಸುಗ್ಗಿ. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಣ್ಣಕತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಹೊಸ ಹೊಸ ಚಿಂತನೆ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಥಾಮಾದರಿಗಳಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಿದರೆ ಜೈನ ಕಥೆಗಳ ಹಲವು ಗೊಂಬೆಲುಕುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ - ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಥೆಗಳು, ಪುಣ್ಯಾಸ್ಥವದ ಕಥೆಗಳು, ನೋಂಪಿಯ ಕಥೆಗಳು, ಮಣಿಚರಿತದ ಕಥೆಗಳು, ಧರ್ಮಶ್ರವಣದ ಕಥೆಗಳು ಮುಂತಾಗಿ. ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೀತಿ ನಿಯಮ ವ್ರತ ಆಚರಣೆಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಇಂತಹ ಕಥೆಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಯಸೇನನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಧರ್ಮಾಮೃತದ (ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೧೨) ಕಥೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವು ತಮ್ಮ ಆಡುಮಾತಿನ ಸರಳತೆ ಮತ್ತು ತಿಳಿಗನ್ನಡದ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಕಥನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಿಂದಲೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕಥೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶ ವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಯಸೇನನ ಕೃತಿಯ ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಗೃಹಸ್ಥರು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಅದರ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳನ್ನೂ ಅಣುವ್ರತಗಳಾದ ಅಹಿಂಸೆ ಸತ್ಯ ಅಸ್ತೇಯ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಅಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರ ಕಥೆಗಳು ಧರ್ಮವೃತ್ತದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಇವು ಮಗಧದ ದೊರೆಯಾದ ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಗೌತಮ ಮುನಿಗಳು ಹೇಳಿದ ಕಥೆಗಳು ಎಂದು ನಯಸೇನನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರೌಢವಾದ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳು ಬಂದ ನಂತರ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವು ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆಯೇ ಅಂದಿನ ಜೈನಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಧರ್ಮವೃತ್ತವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಆರ್. ಶಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (೧೯೨೬). ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮವೃತ್ತ, ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನ ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ವೃತ್ತವಿಲಾಸನ ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಧರ್ಮವೃತ್ತವೂ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವೇ; ಆದರೆ, ಮಾರ್ಗಕಾವ್ಯಗಳ ಶೈಲಿಯ ಬಿಗಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ದೇಸಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡಿದೆ. 'ಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ ವ್ಯಾವರ್ಣಿಸುವೆಂ ಸತ್ಯತಿಯನೆಂದು 'ಸುದ್ದಗನ್ನಡ'ದಲ್ಲಿಯೆ ತಾನು ಬರೆಯುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ನಯಸೇನ ತನ್ನ ಕಥಾಲೋಕವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಚೆಯನ ಹರ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕನ್ನಡವೂ ಅಂದಿಗೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಥನದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನದಾದ ಒಂದು ಹದವನ್ನು ಅವನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜೈನದರ್ಶನದ ಸಾರಹಂಗಳನ್ನೂ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ - ನಯಗಳನ್ನೂ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಬಯಸುವ ಕಥೆಯು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯದಾದ ಅಸ್ತೇಯ ವ್ರತದ ವ್ಯಾವರ್ಣನ. ಇದು ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯದು; ಕಳವು ಮಾಡಬಾರದೆನ್ನುವುದು ಈ ನಿಯಮ. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಾಡಿದ ಕಳವಿನ ಆರೋಪ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ, ಸಂಶಯ ಬಲವಾಗಿ, ಅಪವಾದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಿಯಾದ ಜೈನಮುನಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಗೋಳುಹೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಳ್ಳತನದ ಆರೋಪ ಮಾಡುವಾತನೂ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನಾದವನೇ! ಆದರೆ, ಅವನೊಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠಿ; ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಮೋಹಗಳನ್ನು ಕಳೆದು

ಕೊಂಡರೂ ಚಿನ್ನದ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ಕಳೆದೊಗೆಯಲಾರದೆ ಒದ್ದಾಡುವವನು. ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯಾದ ಜಿನದತ್ತನಿಗೆ ಜಿನಪಾಲಿತನೆಂಬ ಮುನಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವನದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರ. ಕಥೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸೆಟ್ಟಿಯ ಇಂಗಿತ ಮತ್ತು ಉಪಾಯವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಮುನಿಯು ಕೂಡ ಅದೇ ಜಾಡು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹಲವು ಕಥೆಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಇಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ಮಾತುಕತೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಕಥೆಗಳು ಸೇರಿ ಒಂದು ನಯವನ್ನು (ನಡತೆಯನ್ನು) ಮುಂದಿಡುತ್ತವೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕಂಡುಬರುವ ಇಂತಹ ತಂತ್ರಕೌಶಲ್ಯವು - ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಗಿರೀಶ ಕಾರ್ನಾಡರ 'ನಾಗಮಂಡಲ' ಮತ್ತು 'ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಮಳೆ' ನಾಟಕಗಳು - ಈ ಜೈನಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಸರಳವಾಗಿ, ಅಷ್ಟೇ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ಹೊಸತೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನೇ ಕಟ್ಟುತ್ತವಾದರೆ, ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಳಕಥೆಗಳು ಸಂವಾದವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತ, ಸಂಶಯ ಮತ್ತು ನಿಲವುಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತ, ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳ ಮನೋಗತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ವಾಹಕಗಳಾಗಿ, ಅಂದರೆ, ತಾವೇ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವ ಮಾತುಕತೆಯು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು - ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಗೆಡಹಿ - ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

... ..

ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಪುಟಗಳಷ್ಟು ನೀಳವಾದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಿರಿದಾಗಿ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಯಸೇನನ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯವೂ ಆಗಲೆಂದು ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

'ಅರಸಿನೊಳ್ ಕೂಡಿ ಪರಿಗ್ರಹದಿಂದರಸಿಯರಿಂ ಪರಿಜನದಿಂದರಮನೆ ಯೊಪ್ಪುವಂತೆ, ಪ್ರಭುವಿನೊಳ್ ಕೂಡಿ ಕೋಂಟೆಯಿಂ ಕೇರಿಯಿಂದರಮನೆ ಯಿಂದೂರೊಪ್ಪುವಂತೆ, ಮಳೆಯೊಳ್ ಕೂಡಿ ಕೆರೆಯಿಂ ಕೆಯ್ಯಿಂ ತೋಂಟದಿಂ ಪೊಲನೊಪ್ಪುವಂತೆ, ತಂಬುಲದೊಳ್ ಕೂಡಿ ನಾಲಗೆಯಿಂ ಪಲ್ಲಿಂದಧರದಿಂ ಬಾಯೊಪ್ಪುವಂತೆ, ಕಾಡಿಗೆಯೊಳ್ ಕೂಡಿ ಬಿಳಿಯಾಲಿಯಿಂ ಕರಿಯಾಲಿಯಿಂದೆಮೆಯಿಂ ಕಣ್ಣೊಪ್ಪುವಂತೆ, ಕೂರ್ಮಯೊಳ್ ಕೂಡಿ ಪುರುಡಿಂ ಮುದ್ದಿಂ ಪೆರ್ಮೆಯಿಂ ಪೆಂಡಿರೊಪ್ಪುವಂತೆ...' ಗೌತಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಅಸ್ತೇಯ ವ್ರತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು.

ಅವಂತಿ ದೇಶದ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಧರನೆಂಬ ಮಹಾರಾಜನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಗುಣನಿಧಿಯೂ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದು ಚೈನಶಾಸ್ತ್ರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತು ನಡೆಯುವ ಜಿನದತ್ತನೆಂಬ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠಿಯಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಜಿನೇಂದ್ರದಾಸಿ. ಮಗ ಜಿನದಾಸ. ಇವರ ಬದುಕು ಸುಖದಿಂದ ಸಾಗಿರಲು ಒಂದು ದಿನ ಜಿನಪಾಲಿತರೆಂಬ ಮುನಿಗಳು ಆ ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು -

ದುರಿತಘನಪವನರಜ್ಜ್ವಲ

ಚರಿತರ್ ಜೈನಾಗಮಾಂಬುನಿಧಿ ಹಿಮಕಿರಣರ್ /

ಧರಣೇಸ್ತುತ್ಯರ್ ಮುನಿಜನ

ಪರಿವೃಥರಂಗಜ ಮದೇಭ ವಿಘಟನಸಿಂಹರ್ //

ಊರಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗಲೇ ಕತ್ತಲೆಯಾದುದರಿಂದ, ಅವರು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಊರೊಳಗೆ ಹೋಗದೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಧವತಿಯೆಂಬ ನದಿಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತುತಾನದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದರು. ಇತ್ತ ನಿಧಿನಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಿಂದ ಬಂದ ವಿಡಂಬನೆಂಬ ಮಂತ್ರವಾದಿಯು ತನ್ನ ಸಾಧನೆಗೆ ಚೆರು ಬೇಯಿಸಲು ಆಣೆಮಾಡಿ, ಮಲಗಿದ ಮುನಿಯನ್ನು ಹೆಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಚೊತೆಗೆ ಮತ್ತೆರಡು ಹೆಣಗಳನ್ನು ಎಳೆದುತಂದು ಅವುಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಲೆಮಾಡಿ, ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಬೇಯಲಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿಯು, 'ಮನದೊಳ್ ಜರಿಯದೆ ಬೆರ್ಚದೆ ಮುನಿಯದೆ ಸೆಡೆಯದೆ ತನುವಿನ ಮೇಲಣ ಮೋಹಂ ತನಗಿಲ್ಲದೆ' ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವನ ತೋಳಿನ ಬುಡವು ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿನ ನರಗಳು ಕಿತ್ತು ತೋಳು ನೆಗೆದು ನೇರ ನಿಲ್ಲಲು, ವಿಡಂಬನು ಹೆದರಿ ಎದ್ದುಬಿದ್ದು ಓಡಿಹೋದನು. ಅವನು ಓಡಿದ ರಭಸಕ್ಕೆ ಕಾಲಡಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಜೀವಜಂತುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾದುದಲ್ಲ... ಎಂದು ಮುನಿಯು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನೋನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಜೀವದಯೆಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದರು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಊರೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕ ಮುನಿನಾಥನನ್ನು ಜಿನದತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ದೇವರ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಸುಟ್ಟ ಕೈಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು. ಹುಣ್ಣು ಗುಣವಾಯಿತು. ಮುನಿಯು ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲಬಾರದೆಂದು ಮುಂದಿನ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ತಾನೂ ಚೊತೆಗೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೊರಟು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಬಂದ ಜಿನದತ್ತ ಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ತಾನು ಮುಂದಿನ ಊರಿಗೆ ನಡೆದನು. ಇತ್ತ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಮಗನಾದ ಜಿನದಾಸನು,

ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಚಿನ್ನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಬೇಕೆಂಬ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಬಂಗಾರದ ಕೋಣೆಯ ಬೀಗವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಒಳಹೊಕ್ಕು, ಹೊನ್ನಿನ ರಾಶಿಯನ್ನು ಕಂಡು ದಂಗಾಗಿ, 'ತನ್ಮಾರ್ಪನಿತಂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪೋಷೆನೆಂದು' ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಹೊನ್ನಿನ ಮೋಹದ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಬಂದವನೇ ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ನೋಡದೆ ಮೊದಲು ಭಂಡಾರದ ಮನೆಯನ್ನು ಕಾಣುವೆನೆಂದು ಬಂದು ನೋಡುವಾಗ, ತಾನಿಕ್ಕಿದ ಬೀಗ ತೆಗೆದಿದ್ದು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಒಳಹೊಕ್ಕನು. ಆಗ ಹೊರಬರಲಾರದೆ ಬೆದರಿದ ಮಗನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ದಿಂಡಿನ ಹಿಂದೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ದಿಂಡನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಉಸಿರು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ನಿಂತನು. ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಹೊನ್ನಿನ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ತುಣುಕು ಕಳವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಸೆಟ್ಟಿಯು, 'ಕಂದಿ ಕುಂದಿ ಮನದೊಳ್ ಮಂಕಾಗಿ ಕೆಟ್ಟನೆಂದೊರಲಿ ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಭ್ರಮೆಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಬಂದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ತಾನು ಸೇವೆಮಾಡಿದ ಆ ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿಯೇ ಕದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಕಪಟ ವಿನಯದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಂದನು. ತನ್ನ ಹೊನ್ನಿನ ಓವರಿಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮುನಿಗೆ ಮಣೆಹಾಕಿ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನೂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು, ಕೆಟ್ಟವನೆನ್ನಿಸದಂತೆ ಉಪಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು -

ವ್ಯಾಘ್ರಾಘೋಷವೆಂಬುದೊಂದು ಪಟ್ಟಣ. ಅಲ್ಲಿ ದಿನಕರನೆಂಬ ಸಜ್ಜನನ ಮಗನಾದ ಕರಾಳನು ದುಷ್ಟರ ಸಂಗದಿಂದ ಕೆಟ್ಟವನಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಸೊಳಗೆ ಕೊಡಲು ಹಣ ಸಾಲದೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ತಳವಾರನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕುಬೀಳುವುದರಲ್ಲಿದ್ದನು. ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಬಂದು ಒಬ್ಬ ವರ್ತಕನ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ರಕ್ಷಣೆ ಕೇಳಿದನು. ಆ ವರ್ತಕನು 'ಕಳ್ಳನೊಳ್ಳಿದನಿಲ್ಲ ನಾಯ್ ಮೋನಿಯಿಲ್ಲೆಂಬ ನೀತಿಯಂ ಭಾವಿಸದೆ' ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಳವಾರನು ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಲು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ನಂಬಿಸಿ ಕಳಿಸಿದನು. ಈ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೆನೆಯದೆ ಆ ಕರಾಳನು ಒಳಗಿದ್ದ ಹಣದ ಚೀಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರ ಆಸೆಗೆ ಆ ವರ್ತಕನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಣವನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದು, 'ಪ್ರಸಿವಂಗೆ ಮಾಡಿದ ಹಿತಮುಂ ಕಳ್ಳಂಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಮುಂ ಗ್ರಾಮಣಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಗುಣಮುಂ ವೃಥೆಯೆಂಬುದಂ' ಮಾಡಿದನು.

ಪ್ರಸಿಯ ತಾಯ್ತನ ಪಾಪದಾಗರವಿಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಪರ್ಚು ಶೋ -

ಭಿಸುವ ಪಂಪಿನ ಕೇಡು ಕೋಪದ ಪುತ್ತು ದುಃಖದ ಬಿತ್ತು ದು - /

ವ್ಯಸನದಿಕ್ಕೆಯ ತಾವು ರಾರವಪಂಥಮಲ್ಲದೆ ಮನ್ನ ಥ -

ವ್ಯಸನಂ ಎಂಬ ಜಿನೇಂದ್ರವಾಕ್ಯಮನಾ ಖಳಂ ನೆರೆ ತೋರಿದಂ ||

ಹೀಗೆ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತನು.

ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿಯು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟು, ಇದರ ಭಾವ ಬೇರೆಯೇನೋ ಇದೆಯೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ಇವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಳುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅದನ್ನು ತಾನು ಕದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬ ಊಹೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತರ್ಕಿಸಿದನು. ಪಾಪ! ಇದೆಲ್ಲ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಫಲ, ಇವನೇನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಉತ್ತರವಾಗಿ ತಾನೂ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ದ್ವಾರಾವತಿಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ರಾಜನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡಕರೆಂಬ ಮುನಿಯು ಬರಲು ಅವರ ಅನಾರೋಗ್ಯವನ್ನು ಮನಗಂಡ ರಾಜನು, ಅವರು ತನ್ನ ಆರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಬಹುದೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಮುನಿಯೂ ಒಪ್ಪಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಾಗ, ಒಳ್ಳೆಯ ವೈದ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಔಷಧ ಪಠ್ಯ ಪಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಚರಿಸಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದನು. ರೋಗ ಗುಣವಾದ ನಂತರ, ದೊರೆಯು ಆ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಸೂಕ್ತ ಉಡುಗೊರೆಗಳಿಂದ ಗೌರವಿಸಿದನು. ಸಮ್ಮಾನಿತನಾಗಿ ಹೊರಟ ವೈದ್ಯನು ದಂಡಕ ಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ತಮ್ಮ ದೇಹಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮುನಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, 'ಕರ್ಮದಿಂದ ದುಃಖ ಬರುತ್ತದೆ; ಅದರ ಉಪಶಮದಿಂದ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದನು. ಮುನಿಯು ತನ್ನ ಕೈಗುಣವನ್ನು ಮದ್ದಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳದೆ ಹೋದನಲ್ಲ ಎಂದು ಸಿಟ್ಟಾದ ಆ ವೈದ್ಯನು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕೋತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ದಂಡಕ ಮುನಿಯೂ ಒಮ್ಮೆ ಆ ಕಪಿಯಿರುವ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಮಾವಿನ ಮರದಡಿ ಮಲಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸೇಡಿನಿಂದ ಆ ಕೋತಿಯು ಒಣಗಿದ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯೊಂದನ್ನು ಮುರಿದು ಮುನಿಯ ತೊಡೆಯು ಸೀಳುವಂತೆ ಚುಚ್ಚಿತು. ಆದರೆ ದಂಡಕ ಮುನಿ ನೋವಿಗೆ ಹೆದರಲಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋತಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರ ಮಹಿಮೆಗೆ ಮನಸೋತು ತನ್ನ ಬಳಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆದು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ವೈದ್ಯನಂತೆಯೇ ಕೆಲವು ಮೂರ್ಖರು ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಸಾಧುಜನರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿಯು ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು.

ಪಡೆಯಲ್ ಬಾರದ ಧನಮಂ

ಕಡುಲೋಭಂ ಕೊಂಡು ಕೈಗೆವಂದದನೆಂತುಂ |

ಬಿಡಲಾರದನ್ನ ಪೊನ್ನಂ

ಪಿಡಿದಿದರ್ಪನೇವನೆಂದು ಮನದೊಳ್ ನೋವಿಂ ||

ಮಲಮಲಮರುಗಿ ಜಿನದತ್ತ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಕಥೆಯನಿಂತೆಂದು ಹೇಳಿದನು—

ಭಾನುಪುರವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕಪಿಲನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಅವನು ಗಾರುಡವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯದೆ ಲಾಭವೂ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಬರಲಾರದು ಎಂದುಕೊಂಡು ಪೂರ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರವಾದಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಲಿತು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವ ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅದು ಹಾವು ಕಚ್ಚಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ತಿದೆಯೆನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ತನಗೆ ಆ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಕಲಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಯ ನಿಜವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸರಿಯಾದ ಅವಕಾಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಮಂತ್ರಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದನು. ಆ ಹುಲಿಯು ಎದ್ದು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಮರಳಿ ಕೊಟ್ಟವನೆಂಬ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೆನೆಯದೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದು ಯಾವ ಧರ್ಮ, ಮುನಿವರೇಣ್ಯ ?

ಜಿನದತ್ತನ ಮನದ ಕಪಟವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಿತು, ತಮ್ಮ ಮನದ ಶುದ್ಧವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಹೇಳುವೆನೆಂದು ಮುನಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿದನು —

ಕೇಸರಿಪುರವೆಂಬ ಊರು; ಅದನ್ನು ವಾಸವನೆಂಬ ಅರಸನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಊರಿನ ರಾಜವರ್ತಕನಾದ ಅಮಲನೆಂಬವನಿಗೆ ವಿಮಲನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನಿನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕ. ಆ ಹುಡುಗನು ಒಡವೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿರಲು, ನೆರಮನೆಯಾಕೆ ಕಂಡು ಒಡವೆಯಾಸೆಗೆ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಕೊಂದು, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಧು ಬಸವನ ಕೋಡಿಗೆ ಮಗುವಿನ ಹೆಣವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, 'ಎತ್ತು ಕೊಂದುದು ಕೂಸನೆಂಬಂತು ಮಾಡಿ' ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಮಗನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದು ಬಸವನ ಕೋಡಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಣವನ್ನು ಕಂಡು ಬಹಳ ಮರುಗಿದನು. ಆ ಎತ್ತೇ ತಿವಿದು ಕೊಂದುಹಾಕಿತೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಊರವರೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದು ಬಡಿದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅದು ವೇದನೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಗೋಳಿಟ್ಟು ಒರಲುತ್ತ ದಿಕ್ಕುದೆಸೆಬಿದ್ದು ಓಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ಕಮ್ಮಾರನೊಬ್ಬನ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, 'ತನ್ನ ಮನದ ನಿರ್ಮಲತೆಯನ್ನೆಲ್ಲಗಂ ತೋರುವಂತೆ' ಅವನು ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ

ಕಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಪಿಣದ ಸಲಾಕೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನೆರೆದ ಗುಂಪಿಗೆ ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರ ನೆರವಿ ಬೆರಗಾಗಿ, 'ಮಗುವನ್ನು ಇದು ಕೊಂದಿರಲಾರದು, ಯಾರೋ ದುರಾತ್ಮರು ಒಡವೆಯ ಮೇಲಿನ ಆಸೆಗಾಗಿ ಕರುಣವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಂದಿರಬೇಕು' ಎಂದು ತರ್ಕಿಸಿ, ಕಳ್ಳರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ತಳವಾರನನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಅವನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಆ ಕಳ್ಳಹೆಂಗಸನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಹಿಂದುಮುಂದು ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ದುಡುಕಿ ಬಂದೆ ಆ ಬಡ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಡಿದು ಗೋಳಾಡಿಸಿದವಲ್ಲ ಎಂದು ಜನರಲ್ಲ ಮಮ್ಮಲ ಮರುಗಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದು; ಸುಮ್ಮನೆ ಅವಿಚಾರಿಗಳಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುನಿಯು ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಇದೊಳ್ಳೇ ಕಥೆಯಾಯಿತಲ್ಲ, ಹೇಗಾದರೂ ಇವನಿಂದ ಒಡವೆಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದು ಸೆಟ್ಟಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು -

ಭಾರತಿ ಎಂಬ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕಪಾಲಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ವಿಯಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಆ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹ ಬಂದಾಗ ಒಂದು ಆನೆಮರಿಯು ನೀರಿನ ಸೆಳವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಪಾಲಿಯು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುತಂದು 'ಪ್ರಳಿಗೂಳಂ ತದಿಕಿನ ಕೆಂದಳಿರಂ ಪಾಲ್ಗನೆಯನೆಳೆಯ ಪುಲ್ಲಂ ಕಬ್ಬಂ' ಮೆಲಿತ್ತು ತನ್ನ ಮಠದಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಿನಿಂದ ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದನು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆಯಲು ಆ ಆನೆಮರಿಯು ಅರಸನ ಪಟ್ಟದಾನೆಗಿಂತಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇದು ಸುದ್ದಿಯಾಗಿ ಅರಸನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ಅವನದನ್ನು ತನಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪಡಿಸಿದನು. ಆಳುವರ ಗೊಡವೆ ತನಗೇಕೆಂದು ತಪಸ್ವಿಯು ಅದನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಅದು ಅಲ್ಲಿರಲಾರದೆ ಕಾವಲಿನ ಆಳುಗಳನ್ನು ನೂಕಿ ಕೊಂಡು, ಮೊದಲಿನ ಮನೆಗೇ ಹಿಂದಿರುಗಿತು.

ಅರಮನೆಯೊಳಗಿರಲಾರದೆ

ಕರಿ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡು ನೆನೆದು ಮುನ್ನಿನ ನೆಲೆಯಂ |

ಪರಿಹರಿಸಿ ಕಾಪಿನವರಂ

ಪರಿತಂದುದು ಮಠಕೆ ಮನದ ಮೋಹದಿನಾಗಳ್ ||

ಮತ್ತೆ ತರಿಸಿಕೊಂಡನು; ಮತ್ತೆ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹಲವು ಸಲ ನಡೆಯಲು, ಅರಸನು ಕೋಪಗೊಂಡು, 'ಅವನು ಆನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಮಠದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಊರು ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಲು, ಆ

ಕಪಾಲಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಪವಾದವನ್ನು ತೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುನಃ ಅದನ್ನು ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಅದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಆನೆಯು ಉಪಕಾರ ಸ್ವರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕಾಪಾಡಿದಾತನನ್ನೇ ತುಳಿದು ಕೊಂದುಹಾಕಿತು. ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ದಯೆಯಿಲ್ಲದ ಅಧರ್ಮಿಗಳು ದುಷ್ಟತನವಲ್ಲದೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಮಾಡುವರೆ? ಎಂದು ಚಿನದತ್ತ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಮಾತು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಮುನಿಯು ನಕ್ಕು, 'ಲೋಭಿಯ ಮನಮುಂದ ಬಂದ ತೊರೆಯುಂ ಶುದ್ಧಮಾಗ ಲರಿಯವೆಂಬ ನಾಣ್ಣಡಿಯನೀತಂ ನನ್ನಿ ಮಾಡಿದನ್ ಇನ್ನುಂ ಒಂದು ಕಥೆಯಂ ಪೇಳ್ತು ಎನ್ನ ಮೇಗಣ ಪೊಲ್ಲಮೆಯಂ ಪಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳೆನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಥೆಯನಿಂತೆಂದು ಪೇಳ್ತುಂ -

ದಂತಿಪುರವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಾಮನ ಹೂಬಾಣಗಳೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ರೂಪತಳೆದು ಬಂದವೋ ಎಂಬಂತೆ ಮಿಂಚಿ ಹೊಳೆವ ಅನಂತಶ್ರೀ ಎಂಬ ಚೆಲುಸೂಳೆಯೊಬ್ಬಳು ಸುಖದಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಗೆಳತಿ ವಾಸವದತ್ತೆಯೆಂಬವಳು ಒಂದು ಚಿಂದದ ಗಿಳಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲು, ಅದನ್ನು ಹೊನ್ನ ಪಂಜರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಊರಿನ ಮಿಕ್ಕ ಸೂಳೆಯರು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ವಾಸವದತ್ತೆಗೆ ಹಣದಾಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅನಂತಶ್ರೀಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದರು. ಗೆಳತಿಯು ವಿಷ ಬೆರಸಿದ ಮದ್ಯವನ್ನು ತಂದು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ನಟಿಸಿ, ಕುಡಿಯಲು ಕೊಟ್ಟಳು. ಅನಂತಶ್ರೀಯು, 'ಆ ಕಳ್ಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರು, ಸಂಜೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕುಡಿಯೋಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದಳು. ವಾಸವದತ್ತೆಯು ಕಳ್ಳಿನ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಮಂಚದ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಪಂಜರದ ಗಿಳಿಯು ಆ ಇಟ್ಟಿರುವ ಮದ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ವಾಸನೆಗೆ ಮುತ್ತಿದ ನೋಣಗಳು ಸಾಯುತ್ತಿರಲು, ಅದು ವಿಷವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಕಳ್ಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಸೂಳೆಯು ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಆಮೇಲೆ, ಚೆಲ್ಲಿದ ಕಳ್ಳನ್ನು ಮುತ್ತಿದ ನೋಣಗಳು ಸಾಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಳು. ಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಿದ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಂದನಲ್ಲ, 'ಕಳ್ಳುಡಿಕಿಗಳುಂ ನಿರ್ದಯರುಂ ಮಾಡದ ಪಾಪವಿಲ್ಲೆಂಬ ನುಡಿಯಂ ನನ್ನಿ ಮಾಡಿದೆಂ ಪಾಪಿ ತಾನೆಂದು ಪರಿತಾಪ ಪಟ್ಟಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ಅವಳಂತೆ ಅವಿವೇಕಿಗಳಾಗದೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು; ನಿರ್ದೋಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ದೋಷವನ್ನು ಹೇರಬಾರದು ಎಂದ ಮುನಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಆ ವರ್ತಕನು ಮಗುದೊಂದು ಕತೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಅವನಿಭೂಷಣವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕುಶಲನಾದ ಒಬ್ಬ ಬಡಗಿಯಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಂದು ದಿನ ಮರ ಕಡಿಯಲು ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಕ್ಕ ಮರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಮದ್ದಾನೆಯು ಅವನತ್ತಲೇ ನುಗ್ಗಿಬಂದಿತು. ಜೀವಭಯದಲ್ಲಿ ಓಡಲಾರದೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮರವೊಂದನ್ನು ಏರಿ ಕುಳಿತು ಆನೆಯ ತುಳಿತದಿಂದ ಪಾರಾದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಆನೆಯು ಬೇರೆಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋಯಿತು. ಅನಂತರ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೆಳಗಿಳಿದ ಬಡಗಿಯು, ಈ ಮರವು ತನಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ಪ್ರಾಣವುಳಿಸಿತು ಎಂಬ ಪರಿಚ್ಛಾನವಿಲ್ಲದೆ, ತನಗೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲೆಕ್ಕಿಸಿರೋಡಿ, ಅದನ್ನು ಬುಡಸಹಿತ ಕಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ದುರ್ಜನರು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಕೇಡುಬಗೆಯುವುದು ಅಚ್ಚರಿಯೇನಲ್ಲ ಎಂದನು.

ಬಲವಾದ ಸಂದೇಹದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಇವನಿಗೆ ನಂಬಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿಯು ನಗುತ್ತ ಮುಂಗುಸಿಯನ್ನು ಸಾಕಿದ ಹೆಂಗಸಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು -

ಅಮರಖೇಟವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರದತ್ತನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಯಜ್ಞದತ್ತೆ. ಅವಳು ಒಂದು ಮುಂಗುಸಿಯನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿವಸ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ಹೊರಗೆಲ್ಲೋ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಆಗ ಒಂದು ಹಾವು ಒಳಬಂದು ಮಲಗಿದ್ದ ಮಗುವನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಮುಂಗುಸಿಯು ಓಡಿಬಂದು ಆ ಹಾವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊಸಕಿ ಸಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ನೆತ್ತರು ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಮಗುವನ್ನು ಉಳಿಸಿದ ಸಂತಸದಲ್ಲಿ ಆ ಮುಂಗುಸಿಯು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಒಡತಿಯ ಕಾಲಮೇಲೆ ಹೊರಳಾಡಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಅವಳು ಮುಂಗುಸಿಯ ಬಾಯ ನೆತ್ತರನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ಮಗುವನ್ನು ಕೊಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒನಕೆಯಿಂದ ಬಡಿದು ಅದನ್ನು ಕೊಂದಳು. ಈ ದುಷ್ಟ ಜಂತುವಿನಿಂದಾಗಿ ಮಗು ಸತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ ಎಂದು ಅಳುತ್ತ ಒಳಗೆಬಂದು ನೋಡುವಾಗ ಆ ಮಗು ತೊಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೆ ಹಾವು ಗಾಯಗೊಂಡು ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಈಗ ಅವಳಿಗೆ ಚ್ಛಾನೋದಯವಾಯ್ತು. ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟಳು.

ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಮಗುಳೆ ನೋಡಹಿ -

ಪತಿಯಂ ಕೊಂದಿಕ್ಕೆ ಬೇಗಮನ್ನಾತ್ಮ ಜನಂ /

ದೃತಿವೆರಸು ಕಾದ ಮುಂಗುರಿ -

ಗತಿಶಯಮಂ ಮಾಡಿ ಪಿರಿದುಮತ್ಯಾದರದಿಂ ||

ಕೊಂಡಾಡದೆ ಕೊಂದೆನೆಂದು ಬಳಿಕ್ಕಂ ಮಿಡುಮಿಡುಮಿಡುಕಿ ಮರುಗಿದಳ್. ಅಂತೆ ಸತ್ತುರುಷರುಂ ಆಕೆಯಂತೆ ಅವಿಚಾರಿಗಳಾಗದೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೆಗಳ್ವದೆಂಬುದುಂ ಜಿನದತ್ತಸೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತಂ ಮನದ ಸಂಶಯಂ ಪೋಗದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಥೆಯನಿಂತೆಂದು ಪೇಳ್ವಂ -

ಕಾಮುಕವನವೆಂಬ ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಹಾಳುಬಾವಿಯಿತ್ತು. ಅದರೊಳಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒಂದು ಹಾವು, ಒಂದು ಹುಲಿ, ಒಂದು ಕೋತಿ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ ಇವರಲ್ಲ ಬಿದ್ದಿರಲು, ಕಾಶಿಯಾತ್ರೆಗೆಂದು ಹೊರಟು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕೌಶಿಕನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬಾಯಾರಿ ನೀರು ಸೇದಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಕೊಡಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗಕಟ್ಟಿ ಆ ಬಾವಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಹುಲಿಯು ಆ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಲು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನೀರು ತುಂಬಿತೆಂದು ಮೇಲೆಳೆದನು. ಬಂದುದು ಹುಲಿ. ಕಂಡು ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿರಲು ಆ ಹುಲಿಯು ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರಾಣವುಳಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಉಪಕೃತನಾದೆ, ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಿರೆಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಹೀಗೆಯೆ, ಮೇಲೆ ಬಂದ ಹಾವೂ ಕೋತಿಯೂ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರೆಯದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಿರೆಂದು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದವು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನು, ಆ ಕಾಡಿನ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ತಾವುಕೂಟವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆಯಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಆತನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಆತಿಥ್ಯ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಕೌಶಿಕನು ತನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ಅವಶ್ಯ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ದಾರಿ ಹಿಡಿದನು. ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಅವನು ಅದೇ ಕಾಡಿನ ದಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಮೊದಲು ಆ ಕೋತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಅದು ಸಂತಸದಿಂದ ಕುಣಿದು ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೆನೆದು ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿತು. ಹುಲಿಯಿರುವ ಗುಹೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರಲು, ಅವನ ಬರವು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯವೆಂದು ಬಗೆದು ಆನಂದದಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿ, ತನ್ನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ರತ್ನದೊಡವೆಗಳನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಅವನೂ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನನ್ನು ನಂಬಬಾರದೆಂಬ ಹಿಂದಿನವರ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆಯದೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ಹುಲಿಯು ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ಬಂಗಾರದ ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನು, ಇದನ್ನು ದೊರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಯಾವತ್ತೂ ತನಗೆ ಲಾಭವಿದೆ, ಈ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಅವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅರಸನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ರಾಜನು ಅದು ಕಳವಿನ ಮಾಲು ಇರಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದು ತಳವಾರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೋಳ ಹಾಕಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಿದನು. ಆ ಸೊನೆಗಾರನ ದುಷ್ಟತನವನ್ನು ದೊರೆಗೆ ಹೇಳಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಬಗೆದು ಕೌಶಿಕನು ಹಾವನ್ನು ನೆನೆದನು. ಅದು ಬರಲು, ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನ ಈ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದನು. ಅದು ಸರಿಯಾದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೋಗಿ ಅರಸನ ಮಗನನ್ನು ಕಚ್ಚಿತು. ಯಾರ ಮದ್ದೂ ಫಲಕೊಡದಿರಲು, ಕೌಶಿಕನು ನೀರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಸಿ ವಿಷವಿಳಿಸಿ ಬಾಲಕನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ಅರಸನು ಅವನನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸಿ ಆತನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕನಾದ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮರೆತು ಕೇಡು ಬಗೆಯುವವರು ಹಲವು ಮಂದಿ ಇರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಸೆಟ್ಟಿಯು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲು, 'ಅವಧರಿಸು ವೈಶ್ಯವಂಶಪ್ರವರ ಮಹಾ ಚೋದ್ಯವಪ್ಪ ಕಥೆಯನಿದಂ' ಎಂದು ಮುನಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು.

ಅವಂತಿ ದೇಶದ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರನೆಂಬ ರಾಜನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನೆಂಬ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠಿಯಿದ್ದನು. ಅವನೊಮ್ಮೆ ಜಲಯಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಒಂದೂರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಸಕಲ ರೋಗಗಳನ್ನೂ ಗುಣಪಡಿಸುವಂತಹ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ತಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ತನಗೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ ಆ ವರ್ತಕನು, ಅದನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, 'ಇದನ್ನು ಮುದುಕರು ತಿಂದರೆ ಯುವಕರಾಗುವರು, ರೋಗಿಗಳು ತಿಂದರೆ ರೋಗ ವಾಸಿಯಾಗುವುದು, ತಿಂದವರು ದೇವತೆಗಳಂತಾಗುವರು' ಎಂದು ಅದರ ಫಲವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅರಸನು ಆಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕುಬೇರ ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಮ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಹಣ್ಣಿನ ಫಲವು ತನಗೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಕಲ ಪ್ರಜಾಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಸಿಗುವಂತಾಗಬೇಕೆಂದು ಅದರ ಬೀಜವನ್ನು ಅರಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೆಡಿಸಿದನು. ಅದು ಬೆಳೆದು ಮರವಾಗಿ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಒಂದು ಹದ್ದು ವಿಷದ ಹಾವನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆ ಮರದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಹಾರಿಹೋದಾಗ ಒಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ಹನಿ ವಿಷವು ಬಿದ್ದು ಒಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಹಣ್ಣು ವಿಷತುಂಬಿ ತೊಟ್ಟು ಕಳಚಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅರಿಯದೆ ಆ ಹಣ್ಣನ್ನು

ತಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನು ನಂಚೇರಿ ಜೀವಬಿಟ್ಟನು. ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಬೆಂದ ಅರಸನು ಕೋಪದಿಂದ ಆ ಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಾಯಿಸಿ, ಆ ಮರವನ್ನು ಕಡಿಸಿದನು. ಮರವನ್ನು ಕಡಿಯುವಾಗ ಮಾಗಿದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಬುಡುಬುಡನೆ ಉದುರಿದವು. ಆ ಮಾಮರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಆ ಊರಿನ ತಿರುಕರು ಮುದುಕರು ರೋಗಿಷ್ಠರು ಬಡವರು ಕುರುಡರು ಕುಂಟರು ದೀನದಲಿತರೆಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಈ ಕಷ್ಟಪಾಡಿನ ಬಾಳಿಗಿಂತ ಸುಲಭದ ಸಾವೇ ಲೇಸೆಂದುಕೊಂಡು, ಆ ಹಣ್ಣು ತಿಂದು ಸಾಯುತ್ತೇವೆಂದು ಬಗೆದು, ಅಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಬಿದ್ದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಂದರು. ಅದೇನಚ್ಚರಿ! ಎಲ್ಲರ ದೇಹಗಳೂ ಬಂಗಾರಮಯವಾಗಿ ಕಾಂತಿ ಉಕ್ಕಿತು. ಸ್ವರ್ಗದ ನಗೆ ಚಿಲ್ಲಿತು. ಅರಸನಿಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಯಿತು. ಬಹಳ ನೊಂದುಕೊಂಡನು. ಆದರೇನು? ವಿಚಾರಹೀನತೆಯಿಂದ ತಪ್ಪು ನಡೆದುಹೋಗಿತ್ತು. ಸಜ್ಜನರು ಹಾಗೆ ಅವಿಚಾರಿಗಳಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಮುನಿ ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆ ಅಮಿತನೆಂಬ ಬೇಡನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಸಾನಂದಗಿರಿಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅಮಿತನೆಂಬ ಬೇಡನಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಂದು ದಿನ ದೈತ್ಯವನವೆಂಬ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಾರದೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ಕೋಡಗವೊಂದು ಕಂಡು ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನೀರಿನ ತಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಇನ್ನೂ ದೂರ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಸಾಯದೆ ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಬಗೆದು, ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಏನೂ ಸಿಗದಾಗ ತನಗೆ ನೀರೆಡೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ ಆ ಕೋತಿಯನ್ನೇ ಕೊಂದು ಅದರ ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನಂತೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ಕೆಲವರು ಉಪಕಾರಶೂನ್ಯರ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಸೆಟ್ಟಿಯು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಮುನಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ನೇರವಾಗಿ ತಾಗುವಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು -

ಕೌಶಾಂಬಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಖನಂದನನೆಂಬ ವರ್ತಕನಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗನಾದ ಅಂಗಾರಕನು ಒಂದು ದಿವಸ ಮನೆಯ ಹೊರಗಡೆ ಮಣೆಯ ಮೇಲೊಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಾಸಿ ಅದರ ಮೇಲೊಂದು ಪದ್ಮ ರಾಗ ಮಣಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೇಧಾವಿ ಎಂಬ ಮುನಿಗಳು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಬಂದರು. ವರ್ತಕನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆಂದು ಅವರನ್ನು ಅದರದಿಂದ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡು ಮನೆಯೊಳಗೆ

ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋದನು. ಅವನು ಹೊರಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನವಿಲು ಮಾಂಸದ ತುಣುಕೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಆ ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣಿಯನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಮುನಿಯನ್ನು ಊಟೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಂತರ, ರತ್ನಮಣಿಯು ಕಾಣೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಅಂಗಾರಕನು ಅದನ್ನು ಆ ಮುನಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು. ತಡಮಾಡದೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗಿ ಮೋಸದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಂಬಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದು ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ವಿನಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ, 'ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಾದರೂ ನಿಮಗೆ ರತ್ನದ ಮೇಲೆ ಮೋಹವೇಕೆ? ನನ್ನ ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣಿಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಿ' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಗರ್ಜಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಗಲಾಟೆಮಾಡಿದನು. ಆ ಮುನೀಂದ್ರನು ಈ ಕಡುಮೂರ್ಖನ ಮಾತಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟು, ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಆತ ನಂಬದಿರಲು, ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೆ ಲೇಸೆಂದು ಮೌನದ ಮೊರೆ ಹೊಕ್ಕನು.

ನುಡಿಯದೆ ನೀನಿಂತಿದೊಡೆ

ಕಡನೂಂಕಿ ಪೊರಳ್ಳಿ ಗಂಟಲಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಕರಂ |

ತಡೆಗಡಹಿ ತನುವ ಜಡಿದೆ -

ನೋಡಮೆಯನುಗುಳಿಸದೆ ಮಾಣೆನಾರ್ಬಾರಿಪೊಡಂ ||

ಎಂದು ನುಡಿದು ವೈಶ್ಯಜನು ಮುನಿಕುಂಜರನನ್ನು ನುಡಿಯಿಸಲಾರದೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಮತಿಗೆಟ್ಟು 'ಬಂಡಿಯ ಪುಳ್ಳಿಗಳಂ ಕೊಂಡು ಸೊಪ್ಪು ಸೊವಡಪ್ಪಿನಂ ಅಟ್ಟಿ ಬಡಿಯೆ' ಮೇಧಾವಿ ಮುನಿಯು ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ಅದರ ದಳುರಿಯಲ್ಲಿ ಈಯೆಲ್ಲ ಕರ್ಮೇಂದ್ರನಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು, ಕೇವಲಿಯಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ದೇವನಿಕಾಯವೆಲ್ಲ ನೆರೆದು ಬರಲು, ಅಂಗಾರಕನು 'ನೀರ್ಮುಟ್ಟಿದ ಅಂಗಾರಕನಂತೆ ತಣ್ಣೆದ'ನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ನಡುವೆ ಮುನಿಗೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಹೊಡೆವ ಬಡಿಗೆಯ ತುದಿಯು ತುಂಡಾಗಿ ಸಿಡಿದು ನವಿಲಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಡಿದು ಕತ್ತು ಸೀಳಿ ಆ ರತ್ನಮಣಿಯು ಹೊರಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಅಂಗಾರಕನು ತನ್ನ ತಪ್ಪಿಗೆ ನೊಂದುಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಗ್ಧನಾಗಿ, ಮನದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಮೂಡಲು ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸಚ್ಚರಿತನಾದನು.

ಹೀಗೆ ಕಳ್ಳರಲ್ಲದವರನ್ನು ಕಳ್ಳರೆಂದು ಬಗೆದು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕಾಡುವುದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ನೀಡುವುದು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿಯು ನುಡಿಯಲು, ಆ ವರ್ತಕನು ಇನ್ನೂ ನಂಬದೆ ಬಿಗುಮಾನದಿಂದಿದ್ದನು. ಇದು ಗುಣವಾಗುವ ಕಾಯಿಲೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದು ಮುನಿ ಮೌನಕ್ಕೆ ಶರಣಾದನು.

ಸೆಟ್ಟಿಯು ಕೆರಳಿ 'ಒಡಮೆಯನೀಗಳ್ ಕುಡದಿದೊಡೆ ಮುಳಿವೆನ್ ಇಕ್ಕುಳೊಳ್ ಕಯ್ಯಂ ಕೂಗಿಡೆ ಕೊಯ್ತು ಕೊಯ್ತು ಸುಣ್ಣಮನಿಡುವೆಂ ಪಿಡಿದೊಯ್ತು ಮೆಟ್ಟುವೆಂ ಪೆರ್ಗೆರೆಯೊಳ್' ಎಂದು ಕೂಗಾಡತೊಡಗಿದನು. ಬಂಗಾರದ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಮಗ ಜಿನದಾಸನು ತಂದೆಯ ಅಪಿವೇಕಕ್ಕೆ ಲೋಭಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು, ಕೂಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿ, 'ಕೊಳ್ ನಿನ್ನ ಪೊನ್ನನ್' ಎಂದು ಆ ತೆಗೆದ ಹೊನ್ನನ್ನು ತಂದೆಯ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಎಸೆದನು. ಮುನಿಯ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಬಳಿಕ ಜಿನದತ್ತ ಸೆಟ್ಟಿಯೂ ತಾ ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಬರಿದೆ ಕಳೆಯಲಾರದೆಂದು ತಾನೂ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾದನು.

ಹೀಗೆ ಗೌತಮ ಗಣಧರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಕಳವಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪವೆಂಬ ಬೇಡನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು.

... ..

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಕಥೆಯೊಳಗೆ ಹುದುಗಿರುವ ಹನ್ನೆರಡು ಉಪಕಥೆಗಳು ಸೇರಿ ಅಸ್ತೇಯ ವ್ರತದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಕಥನದ ಸಂರಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ನಯಸೇನನು ಹೇಳುವ ಧರ್ಮಾಮೃತದ ಒಡಲಿನೊಳಗೆ ಗೌತಮ ಗಣಧರರು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕಥೆಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನಪಾಲಿತ ಮುನಿ ಮತ್ತು ಜಿನದತ್ತರ ಕಥೆ, ಅದರೊಳಗೆ ಮತ್ತೆ ಹನ್ನೆರಡು ಕಥೆಗಳು - ಹೀಗೆ ಒಂದರೊಳಗೊಂದರಂತೆ ಹೊಕ್ಕು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕಥೆಗಳ ನೆಯ್ಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಹೇಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಲು ನಮ್ಮೊಳಗನ್ನು ಪದರುಪದರಾಗಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಿ ನಯಗೊಳಿಸಬೇಕಾದುದನ್ನೂ ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ನಯಸೇನನ ಸಾಲು ಸಾಲು ಉಪಮೆಗಳು, ನಾಣ್ಣುಡಿಗಳು, ಆಡುನುಡಿಯ ದೇಸಿ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು, ಸರಳವಾಗಿ ಮಂಡಿಸಲ್ಪಡುವ ಧರ್ಮಸೂಕ್ತಗಳು ಮತ್ತು ಜೈನದರ್ಶನದ ಗಹನ ತತ್ವಾನುಷ್ಠಾನಗಳು, ಇವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯ ಶೈಲಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ - ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಇರವಿನ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಎದುರಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ - ಅಧ್ಯಯನಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, ಅವನ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಾದುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಸೂಚಿಸಿ ಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

ನಾಟ್ಯಯಜ್ಞ ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಬಿ.ಆರ್.ವಿ. ಐತಾಳ

ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕಾರರ ಪ್ರಕಾರ ನಾಟಕ - ರಂಗಭೂಮಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯೆನ್ನುವುದು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆ, ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿ. ಮೊದಲು, ನಾಟ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ನಾಟ್ಯವೆಂದರೆ ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಭರತನಾಟ್ಯದಂತಹ ಒಂದು ನೃತ್ಯವಲ್ಲ. ಲಿಖಿತ ಅಥವಾ ರಚಿತ ನಾಟಕವನ್ನು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಆಡುವ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ನಾಟ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಜಗತ್ತಿನ ಹಲವು ಅಭಿಜಾತ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಂಗಪ್ರಕಾರಗಳು ಆಯಾ ನಾಡಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತಳುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿವೆಯೆಂದು ರಂಗ-ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ - ರಂಗಭೂಮಿಯು ಅಲ್ಲಿನ ದಯೋನಿಸಸ್ ಎಂಬ ಸಂತಾನ -ಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ದೇವರ ಆರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತಂತೆ. ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಯುರೋಪಿನ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಚರ್ಚುಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿತಂತೆ. ಜಪಾನಿನ ನೋಹ್ ರಂಗಪ್ರಕಾರವು ನಾರ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸರುಗಾಕು ಎಂಬ ಆಟದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿತಂತೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ಕೂಡ, ಹಾಗೆಯೇ, ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಭೂತಾರಾಧನೆ, ನಾಗಾರಾಧನೆ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಅನುಷ್ಠಾನಪರ ವಾದ ರಂಗರೂಪಗಳಿಂದ ಯಕ್ಷಗಾನದಂತಹ ನಮ್ಮ ಜಾನಪದ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಂಗಪ್ರಕಾರಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಅಂದಚಂದವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತಿದ್ದಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಥವಾ ಅಭಿಜಾತ ರಂಗಭೂಮಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಆಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಂತಹ ನಾಟಕಗಳೂ ಬಂದವು;

೩೨

ಅವನ್ನು ಆಡುವ ಪ್ರಯೋಗವಿಜ್ಞಾನಗಳೂ ರಚಿತವಾದವು. ಹಾಗೆ ರಂಗಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಒಂದು ಮಹತ್ಕೃತಿ ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ.

ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ರಚಿತವಾದ ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ನಾಟ್ಯವತರಣವಾದ ಸಂಗತಿಯವರೆಗಿನ ಮೂವತ್ತೇಳು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ಬಹುವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾವು ಈಗ ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತದಾದರೂ, ನಿಜವಾಗಿ ಅದು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ರಂಗಭೂಮಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂಥದ್ದು. ಅದು ವಿವರಿಸುವ ಆಂಗಿಕ, ವಾಚಿಕ, ಆಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾತ್ವಿಕ ಅಭಿನಯಗಳು, ಹತ್ತು - ಹದಿನೆಂಟು ಬಗೆಯ ರೂಪಕ ವಿಧಾನಗಳು, ನಾಟ್ಯಧರ್ಮಿ-ಲೋಕಧರ್ಮಿಗಳು, ವೃತ್ತಿ - ಪ್ರವೃತ್ತಿ - ಸಿದ್ಧಿ ಮುಂತಾದವು ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ರಂಗನಾಟಕಗಳಿಗೂ - ವಿವಿಧ ದೇಶ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭೇದಗಳೊಡನೆಯೇ - ಸರ್ವತ್ರ ಹೊಂದುವಂಥವು. ಅಂತಹ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ನಾಟಕವನ್ನು ರಂಗಮುಖೇನ ಆರಾಧಿಸುವ 'ಇಚ್ಛಾ' ಅಥವಾ 'ರಂಗಪೂಜೆ' ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ('ಕಾವ್ಯಕರ್ತು ಯಶಶ್ಚಾಸ್ತು ಧರ್ಮಶ್ಚಾಪಿ ಪ್ರವರ್ಧತಾಂ ಇಚ್ಛಯಾ ಚಾನಯಾ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರೀಯಂತಾಮ್ ದೇವತಾ ಇತಿ||' - ನಾ. ಖ - ೧೦೯). ಅದು ವೈದಿಕ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ 'ನಾಟ್ಯಯಜ್ಞ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಆ ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಾದ ತನ್ನನ್ನು 'ನಾಟ್ಯವೇದ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಅದನ್ನು ತನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು, ನಾಟ್ಯವೇದವೆಂದು ಮೊದಲು ಕರೆದವನೂ ಆತನೇ ಎಂದು ಭರತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಭವದ್ಧಿಃ ಶುಚಿಭಿರ್ಭೂತ್ಯಾ ತಥಾವಹಿತಮಾನಸೈಃ |

ಶೂಯತಾಂ ನಾಟ್ಯವೇದಸ್ಯ ಸಂಭವೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಮಿತಃ || (ನಾ. ಅ. ೧ - ೨)

ಹಿಂದೆ, ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ತ್ರೇತಾಯುಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಜನರೆಲ್ಲ ಲೋಭ ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತರರಾಗಿ ಗ್ರಾಮ್ಯಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರು. ಆಗ, ಅವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ತಿಳಿವು ನೀಡುವಂತಹ ಮನೋ ವಿನೋದ ಸಾಧನವಾದ ಆಟವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡು - 'ಕ್ರೀಡನೀಯಕ ಮಿಚ್ಛಾಮಃ' - ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು, ವೇದವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಶೂದ್ರರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಹ, ನೋಡಲೂ ಕೇಳಲೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಂತಹ (ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯ), ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ

ಬರುವಂತಹ ('ಸಾರ್ವವರ್ಣಿಕಂ'), ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಪನ್ನವಾದ, ಪ್ರದರ್ಶನ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ, ನಡೆದ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಐದನೆಯ ವೇದವೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ - ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಋಗ್ವೇದ ದಿಂದಲೂ (ಪುರೂರವ-ಉರ್ವಶೀ, ಯಮ-ಯಮೀ ಮುಂತಾದ ಸಂವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ), ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಾಮವೇದದಿಂದಲೂ, ಅಭಿನಯವನ್ನು ಯಜುರ್ವೇದದಿಂದಲೂ (ಆವಾಹನ, ಪೂಜನ, ವಿಸರ್ಜನ ಮುಂತಾಗಿ ಯಾಗದ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳು) ಹಾಗೂ ರಸಗಳನ್ನು ಅಥರ್ವವೇದದಿಂದಲೂ (ಆನಂದರೂಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳು) ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನು.

ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಪನ್ನಂ ಸರ್ವಶಿಲ್ಪಪ್ರವರ್ತಕಂ |

ನಾಟ್ಯಾಖ್ಯಂ ಪಂಚಮಂ ವೇದಂ ಸೇತಿಹಾಸಂ ಕರೋಮ್ಯಹಂ || (ನಾ. ೧ - ೧೫)

ಜಗ್ರಾಹ ಪಾಠ್ಯಮ್ ಋಗ್ವೇದಾತ್ ಸಾಮಭ್ಯೋ ಗೀತಮೇವಚ |

ಯಜುರ್ವೇದಾದಭಿನಯಾನ್ ರಸಾನಾಥರ್ವಣಾದಪಿ || (ನಾ. ೧ - ೧೭)

ನಾಟ್ಯಕರ್ಮದ ಗ್ರಹಣ, ಧಾರಣ, ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಯೋಗಗಳು - ಇಂದ್ರನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ - ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ, ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಪ್ಸರಸಿಯರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಭರತನ ನೂರುಮಂದಿ ಶಿಷ್ಯರು ಮೊದಲ ನಾಟಕವನ್ನು - ದೇವಾಸುರ ಕಾಳಗವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಮುದ್ರಮಥನದ ಕಥೆ - ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. (ದೇವತೆಗಳು ಕೇವಲ ಸುಖಭೋಗಿಗಳಾದುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ದುಃಖ ಸಂಕಟಗಳ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅಭಿನಯಿಸ ಲಾರರೆಂದೂ, ನಾಟಕಾಭಿನಯಕ್ಕೆ ಬದುಕಿನ ಸುಖ ಕಷ್ಟ ನೋವು ನಲಿವುಗಳ ಅನುಭವ ಅಗತ್ಯವೆಂದೂ, ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದ ಅಭಿನವಗುಪ್ತನು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.) ಮೊದಲ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ರಕ್ಕಸರಿಂದ ವಿಘ್ನ ಎಂದುರಾದಾಗ, ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ - ನಾಟ್ಯವೆಂದರೆ ಹೀಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಲ್ಲ, ಅದು ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವಂತಹ ರಸ ಭಾವ ಹಿತನುಡಿಗಳಿಂದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅನುಕೀರ್ತನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ನಾಟ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇವಾಸುರರ ಕಥೆಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಜರುಗಳ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞರ, ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಎಲ್ಲರ ಸುಖದುಃಖಾತ್ಮಕವಾದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೃತ್ತಾಂತಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಎಂದೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನೈಕಾಂತೋತ್ರ ಭವತಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಚಾನುಭಾವನಂ |

ತ್ಯೇಲೋಕ್ಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ನಾಟ್ಯಂ ಭಾವಾನುಕೀರ್ತನಂ || (ನಾ. ೧ - ೧೦೭)

ಕ್ಷಚಿದ್ಧರ್ಮಃ ಕ್ಷಚಿತ್ತೀಡಾ ಕ್ಷಚಿದರ್ಥಃ ಕ್ಷಚಿಚ್ಚಮಃ |

ಕ್ಷಚಿದ್ಧಾಸ್ಯಂ ಕ್ಷಚಿದ್ಯುದ್ಧಂ ಕ್ಷಚಿತ್ಯಾಮಃ ಕ್ಷಚಿದ್ಧಧಃ || (ನಾ. ೧ - ೧೦೮)

ನಾನಾಭಾವೋಪಸಂಪನ್ನಂ ನಾನಾವಸ್ಥಾಂತರಾತ್ಮಕಂ |

ಲೋಕವೃತ್ತಾನುಕರಣಂ ನಾಟ್ಯಮೇತನ್ಮ ಯಾಕೃತಂ || (ನಾ. ೧ - ೧೦೯)

ಏತದ್ರಸೇಷು ಭಾವೇಷು ಸರ್ವಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾಸ್ವಧಃ |

ಸರ್ವೋಪದೇಶಜನನಂ ನಾಟ್ಯಂ ಲೋಕೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ || (ನಾ. ೧ - ೧೧೦)

ದುಃಖಾರ್ತಾನಾಂ ಶ್ರಮಾರ್ತಾನಾಂ ಶೋಕಾರ್ತಾನಾಂ ತಪಸ್ವಿನಾಂ |

ವಿಶ್ರಾಂತಿಜನನಂ ಕಾಲೇ ನಾಟ್ಯಮೇತದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ || (ನಾ. ೧ - ೧೧೧)

ಧರ್ಮ್ಯಂ ಯಶಸ್ಯಮಾಯುಷ್ಯಂ ಹಿತಂ ಬುದ್ಧಿವಿವರ್ಧನಂ |

ಲೋಕೋಪದೇಶಜನನಂ ನಾಟ್ಯಮೇತದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ || (ನಾ. ೧ - ೧೧೨)

ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದಂತೆ, ಹೀಗೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ನಾಟ್ಯಕಲೆಯ ಮೊದಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆದದ್ದು ಹಿಮಾಲಯದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ, ಶಿವನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ. ಆಡಿದ ಆಟ ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುವಂತಹ ತ್ರಿಪುರದಹನದ ಕಥೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಿದ ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರು ತಮ್ಮ ನರ್ತನದ ಲಾಸ್ಯ - ತಾಂಡವಗಳನ್ನು ಭರತನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ ದರಂತೆ. ಹಾಗೆ ನಟರಾಜನಾದ ಶಿವನು ನಾಟಕದ ದೇವನಾದ.

ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಗಹನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತಿಳಿಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಈ ಐದನೆಯ ವೇದವು ಈಗ ನಾವು ಹೇಳುವಂತಹ ಬರಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂಜನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವ ಕಲೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತನ್ನ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಗಹನವೂ ಗಂಭೀರವೂ ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ರಸ-ಭಾವಗಳು ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಭವಭೂತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬದುಕಿನ ಹುಸುಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನೂ ಆಳವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಚೊತೆಚೊತೆಗೆಯೆ ಮಂಡಿಸುತ್ತ ಕಲಾಪೌಢಿವೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಾಟಕವನ್ನು ಗಂಭೀರ ಮನರಂಜನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿಯೇ ನೋಡಿದವರು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜಗನ್ನಾಟಕದ ರೂಪಕವಾಗಿಯೂ ನೋಡಿದವರು. ಬದುಕಿನ ಹೊರ ಆವರಣವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ - ದರ್ಶನಗಳ ಒಳಗಿನ ಆಳದ ತಳಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಆದರ್ಶ-ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿಯೂ ತತ್ತ್ವರೂಪಕಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ನೋಡಿ, ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸಿದವರು.

ಕಾಲಿದಾಸನಿಗೆ ನಾಟ್ಯವು ಶಿವ-ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಅಭಿವ್ಯಂಜಕ. ಲೋಕದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿರುಚಿಗಳಿರುವ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಸಮ್ಯಕ್ ಆರಾಧನೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ ಒಂದು 'ಚಾಕ್ಷುಷ ಯಜ್ಞ' - ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ ಆನಂದ ಪಡೆಯುವಂತಹ ಯಜ್ಞ.

ದೇವಾನಾಮಿದಮಾಮನಂತಿ ಮುನಯಃ ಕಾಂತಂ ಕ್ರತುಂ ಚಾಕ್ಷುಷಂ
ರುದ್ರೇಣೇದಮುಮಾಕೃತವ್ಯತಿಕರೇ ಸ್ವಾಂಗೇ ವಿಭಕ್ತಂ ದ್ವಿಧಾ |
ತ್ರೈಗುಣ್ಯೋದ್ಭವಮತ್ರ ಲೋಕಚರಿತಂ ನಾನಾರಸಂ ದೃಶ್ಯತೇ
ನಾಟ್ಯಂ ಭಿನ್ನರುಚೀರ್ಜನಸ್ಯ ಬಹುಧಾಪ್ಯೇಕಂ ಸಮಾರಾಧನಮ್ ||

(ಕಾಲಿದಾಸ: ಮಾಲವಿಕಾಗ್ನಿಮಿತ್ರಂ, ೧ - ೫)

ಕಾಲಿದಾಸನು ಶೃಂಗಾರ ರಸಭರಿತವಾದ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿರುವ ವಿಷಯ. ಆದರೆ, ಅವನ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳ ಆಳವನ್ನು ಬಗೆದು ನೋಡಿದರೆ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕೇವಲ ಊಹೆಯ ಅರ್ಥಸತ್ಯ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಕೆಲವು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ರಾಜರುಗಳ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಆನಂತರ ಅವನು ಜಂಗಮನಾಗಿ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹಿಮಾಲಯದ ಸಾನುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಜಗದೀಶನನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡ ಅನುಭಾವ-ಸಂಸಾರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರ ಶೈವದರ್ಶನದ ಅದ್ವೈತದ ಆನಂದವನ್ನು ಸವಿದ ಆತನ ಶಾಕುಂತಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾ ದರ್ಶನದ ಬೆಳಕು ಗಾಢವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಿದಾಸನನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕಾರರಿಗೆ ಶೃಂಗಾರ ಎನ್ನುವುದು ಬದುಕಿನ ನಿಜವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ರೂಪಕವೆಂದು ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲಿದಾಸ ನಂಥವರ ಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ನಿಜವಾದ ನಾಟ್ಯವೇದ ಗಳೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಕಾಲಿದಾಸನ ಹಾದಿಯಲ್ಲೇ ಸಾಗಿದ ಭವಭೂತಿಯು, ಭಗವಾನ್ ಕಾಲಪ್ರಿಯನಾಥನ ಚಾತ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲೆಂದು ತನ್ನ ಉತ್ತರರಾಮ ಚರಿತವನ್ನು ಮುಂಡಿತುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಸೂತ್ರಧಾರನಿಂದ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನೂ ಕಾಲಿದಾಸನಂತೆಯೆ ಮಾತು ಮತ್ತದರ ಅರ್ಥಗಳ ಕುರಿತು ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವನು. ಇನ್ನು, ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಾಟ್ಯ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರೆಲ್ಲರೂ ವಿವಿಧ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಬಂದವರು. ರಸಾನುಭವದಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಆನಂದವನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಹೋದರ' ಎಂದೇ ರಸವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದ ಒಬ್ಬ ಅದ್ವಿತೀಯ ದಾರ್ಶನಿಕನಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಅಭಿನವಗುಪ್ತನು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಅನುಭಾವಿ. ಸಾಧಕ, ಸಂತ. ಕಾಶ್ಮೀರ ಶಿವಾದ್ವೈತ ದರ್ಶನದ ವಕ್ತಾರ. ಈಶ್ವರ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾವಿಮರ್ಶಿನಿ, ತಂತ್ರಾಲೋಕ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಈತನು ಬಹುವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಅವನ 'ಅಭಿನವಭಾರತಿ'ಗೆ 'ನಾಟ್ಯವೇದ ವಿವೃತಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ನಿನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದೆ. ನನ್ನ ಆತ್ಮದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡೆ. ನಿನ್ನನ್ನೂ ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನೂ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ' (ಭವದ್ಭಕ್ತಸ್ಯ ಸಂಜಾತ ಭವದ್ರೂಪಸ್ಯ ಮೇಧುನಾ| ತ್ವಾಮಾತ್ಮರೂಪಂ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ತುಭ್ಯಂ ಮಹ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ ||) ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಭಿನವನು ಕಾವ್ಯ ನಾಟ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕಾಣುವ ರಸಖುಷಿ; ಕಾಲಿದಾಸನ ಹಾದಿಯ ಹರಿಕಾರನು. ಅಭಿನವನು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳುವಂತೆ ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತ, ನಾಟಕದ ನಾಯಕ, ವಿದೂಷಕ ಮತ್ತು ನಾಯಕಿಯರು ಇಂದ್ರ, ವರೂಣ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ಶಿವಸ್ವಂದದಿಂದ ಉಂಟಾದ ನಾಟ್ಯರೂಪ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲಿದಾಸನೂ ಅಷ್ಟವಿಧ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಶಿವನ ಪ್ರಕಟರೂಪ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಅಭಿನಯದರ್ಪಣದ ನಾಂದೀಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಅಭಿನಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದಂತಹ ಪರಶಿವನ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ: 'ಇರುವ ಈ ಜಗತ್ತೇ ಯಾವಾತನ ಅಂಗಿಕವೋ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ನಾದ-ಸ್ವರ-ದನಿ- ಮಾತುಗಳು ಯಾವಾತನ ವಾಚಿಕವೋ, ಚಂದ್ರ ತಾರೆಗಳೆಲ್ಲ ಯಾವಾತನ ವೇಷ ಭೂಷ ಅಲಂಕಾರಗಳೋ ಅಂತಹ ಸತ್ತ್ವಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.'

ಆಂಗಿಕಂ ಭುವನಂ ಯಸ್ಯ ವಾಚಿಕಂ ಸರ್ವವಾಚ್ಮಿಯಂ |

ಆಹಾರ್ಯಂ ಚಂದ್ರತಾರಾದಿ ತನ್ಮಮಃ ಸಾಕ್ಷಿಕಂ ಶಿವಮ್ || (೧ - ೧)

ಮುಕುಂದ ರಾವ್ ಅವರು ಬರೆದ 'ಮಹಾತ್ಮ' ಎಂಬ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತ ಡಾ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ನಾಟ್ಯ ಇವು ಮೂರು ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಮೀರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದುವರಿಸಿ, ಗಿರೀಶ ಕಾರ್ನಾಡರ 'ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಮಳೆ' ನಾಟಕವು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾಟ್ಯಾನುಭವದ ಕುರಿತು ನಮ್ಮ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು, ಪ್ರಾಚೀನ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರ 'ಹೃದಯಸಂವಾದ', 'ಲೋಕೋತ್ತರ' ಮುಂತಾದ ಉದಾತ್ತ

ಪದಗಳ ಸಾಲಿಗೆ 'ನಾಟ್ಯಯೋಗ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೋಲ್ಯಾಂಡಿನ ಕ್ರಿಸ್ಟೋಫರ್ ಬೈರ್ಕ್ಸ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ (ದಿ ಕಾನ್ಸೆಪ್ಟ್ ಆಫ್ ಆನ್ಟಿಕ್ಯುಯಿಟಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಥಿಯೇಟರ್). ಆತನು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅಭಿನವಭಾರತೀ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಭಿಜಾತ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಕೇರಳದ ಕೂಡಿಯಾಟ್ಟಂ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವನ್ನಾಡುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಂಗ ಪ್ರಕಾರವನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಇತರ ಚಾನಪದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವಿದ್ವಾಂಸ. ಆತನು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನ ಕ್ರಿಯಾಕಲ್ಪಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತ ಅದು ಚಾಕ್ಷುಷ ಯಜ್ಞವಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಸವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಇಷ್ಟೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲು ಅವುಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರತೇಕವಾಗಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಕಿರುಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ - ರಂಗಭೂಮಿ ಯನ್ನು ಯಾವೆಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ರಂಗನಾಟಕದ ಆಳ - ಹರವುಗಳ ಕುರಿತಾದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪರಿಚಯ ಸಿಗಬಹುದೆಂದು ಅಶಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಡಿಸೆಂ. ೨೦೦೯)

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ನಗರದ
ಹಿರಿಯ ವಿಮರ್ಶಕ
ಶ್ರೀ ಕಿ.ರಂ. ನಾಗರಾಜ
ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲಾವಿದ
ಗುರು ಶ್ರೀ ಹೆರಂಜಾಲು ವೆಂಕಟರಮಣ ಗಾಣಿಗ
ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳಾದ
ಶ್ರೀ ಆರ್. ನಾಗೇಶ್
ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್. ಶರತ್
ಶ್ರೀ ನವೀನಕುಮಾರ್ ಎಡಮಂಗಲ
ಇವರಿಗೆ ನೀನಾಸಮಾನ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ.

ನೀನಾಸಮಾನ ವರದಿಗಳು

ದಿ.ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ನೆನಪಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ:

೨೦೧೦ರ ಜುಲೈ ೧೬ಕ್ಕೆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ತೀರಿಕೊಂಡು ಐದು ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಈ ದಿನ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬಾರಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ| ಉಮಾಕಾಂತ ಭಟ್ ಕೆರೆಕ್ಕೆ ಇವರು 'ಕಾಲಿದಾಸ - ಅಭಿಜ್ಞಾನ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಿದರು. ಶ್ರೀಯುತರಾದ ಪ್ರಕಾಶ ಬೆಳವಾಡಿ, ಕೆ.ಎಸ್. ರಾಜಾರಾಮ್, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಸಹನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಹರಿಕುಮಾರ್ ಮೊದಲಾದವರು ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದರು. ಅಂದು ಸಂಜೆ ನೀನಾಸಮಾನ ಬಳಗದವರಿಂದ 'ಅಗಲಿದ ಅಲಕೆ' ಎಂಬ ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯಿತು.

ನೀನಾಸಮಾನ ನಾಟಕ:

ನೀನಾಸಮಾನ ಬಳಗವು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದಂತೆ ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಊರಿನ ಹಿರಿ ಕಿರಿಯ ಆಸಕ್ತರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ 'ಅಗಲಿದ ಅಲಕೆ' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆ (ರಂಗಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ: ಬಿ.ಆರ್. ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ). ಕಾಲಿದಾಸನ ಕಾವ್ಯ-ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಶೇಷದ ಕಥನಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೊದಲ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ದಿ.ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ನವರ ನೆನಪಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಜುಲೈ ೧೬ ಮತ್ತು ೧೭, ೨೦೧೦ರಂದು ಹೆಗ್ಗೋಡಿನ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ರಂಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಅನಂತರ, ಜುಲೈ ೨೮ರಂದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ದಿ. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರ ನೆನಪಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಯಿತು. ಬಾಬುಕೋಡಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ದಿ.ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ನಾಟಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೭ರಂದು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕೋಬರ್

೫ರಂದು ನೀನಾಸಮ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ನಾಟಕದ ಮರುಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ನಡೆಯಲಿವೆ.

ತಾಳಮದ್ದಲೆ ಗೋಷ್ಠಿ:

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಇವರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟದ ಸದಸ್ಯರು, ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಆಸಕ್ತರಿಗಾಗಿ ಜುಲೈ ೨೯ರಿಂದ ೩೧ರವರೆಗೆ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ತಾಳಮದ್ದಲೆ ಗೋಷ್ಠಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಆಹ್ವಾನಿತ ಕಲಾವಿದರು ಭೀಷ್ಮ ವಿಜಯ, ತಾವುದ್ದುಜ ಕಾಳಗ, ಪಾದುಕಾಪ್ರದಾನ, ಕೃಷ್ಣಸಂಧಾನ, ಶಂಭೂಕ ವಧೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಸಂಜೆಯ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದರು. ಕಲಾವಿದರಾಗಿ ಹಿಮ್ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ಶ್ರೀ ಐನಬೈಲ್ ಪರಮೇಶ್ವರ ಹೆಗಡೆ, ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್. ನಾಗಭೂಷಣ, ಶ್ರೀ ಭಾರ್ಗವ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಡಾ| ಎಂ. ಪ್ರಭಾಕರ ಜೋಶಿ, ಪ್ರೊ| ಉಮಾಕಾಂತ ಭಟ್ಟ, ಶ್ರೀ ವಾಸುದೇವ ರಂಗ ಭಟ್ಟ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಬೋಳಂತಮೊಗರು ಹರೀಶ ಇವರು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ:

ಜುಲೈ ೧೫ಕ್ಕೆ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರವು ಮೂರು ದಶಕಗಳ ನಡೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ೩೧ನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿತು. ಹೊಸ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ತರಗತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳು ನಡೆದವು. ಶ್ರೀ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತಲವಾಟ ಅವರು ಪ್ರಸಾದನದ ಕುರಿತು, ಶ್ರೀ ವಿ.ಎಂ. ಗುರುಮೂರ್ತಿ ವರದಾಮೂಲ ಅವರು ವಸ್ತುವಿನ್ಯಾಸದ ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಎಂ.ಎಂ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಬೆಳಕಿನ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕುರಿತು ಕಮ್ಮಟಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಶ್ರೀ ಅಂಜನಪ್ಪ ಜೋಗಿ ಅವರು ಜೋಗೇರಾಟದ ಕುರಿತು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಜುಲೈ ಕೊನೆಯ ವಾರ ನಡೆದ ತಾಳಮದ್ದಲೆ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಸಮನ್ವಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಇವರ ಈ ಸಾಲಿನ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಕಾರ ಯೂರಿಪಿಡೀಸ್‌ನ 'ಮೀಡಿಯ' (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಡಾ|ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ನವರು, ನಿರ್ದೇಶನ: ಶ್ರೀ ಮಂಜು ಕೊಡಗು) ನಾಟಕದ ಸಿದ್ಧತೆಯು

ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಇದೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೮ರಿಂದ ೩೦ರವರೆಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟ:

ತಿರುಗಾಟವು ೨೫ ತಿರುಗಾಟಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ೨೬ನೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದೆ. ತಿರುಗಾಟ ೨೦೧೦ರ ನಾಟಕಗಳ ತಯಾರಿಯು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಇದೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩ ಮತ್ತು ೪ರಂದು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಅನಂತರ ನಾಡಿನ ತಿರುಗಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲಿದೆ. ಈ ಸಾಲಿನ ನಾಟಕಗಳು: ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ' (ನಿ: ಮಂಜುನಾಥ ಎಲ್. ಬಡಿಗೇರ) ಮತ್ತು ವಿಲಿಯಮ್ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ 'ಒಥೆಲೋ' (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಕೆ.ಎಸ್. ನಿಸಾರ್ ಅಹಮದ್, ನಿ: ಚೆಹಾನ್ ಮಣೇಕ್ ಶಾ).

ನೀನಾಸಮ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರ ೨೦೧೦:

ಈ ಸಾಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರವು ಇದೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩ರಿಂದ ೧೦ರವರೆಗೆ ಒಂದು ವಾರ ಕಾಲ ನಡೆಯಲಿದೆ. 'ಹೊಸ ತಲೆಮಾರು: ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳು ಮತ್ತು ಆತಂಕಗಳು' ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಶಿಬಿರದ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನ್ಯಾಸ - ಚರ್ಚೆ - ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ನಡೆಯಲಿವೆ. ಡಾ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಶಿಬಿರದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಯುತರಾದ ಸಮೀಕ್ ಬಂದೋಪಾಧ್ಯಾಯ, ಶಿವ ವಿಶ್ವನಾಥನ್, ಓ.ಎಲ್. ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ, ಮನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ರಜನಿ ಭಕ್ಷಿ, ವೈದೇಹಿ, ಸುಂದರ ಸಾರುಕ್ಯೆ, ಸದಾನಂದ ಮೆನೋನ್, ಗಿರೀಶ ಕಾಸರವಳ್ಳಿ, ಗೋಪಾಲ ಗುರು, ಅತುಲ್ ತಿವಾರಿ, ವಿವೇಕ ಶಾನಭಾಗ, ಪ್ರಕಾಶ ಬೆಳವಾಡಿ ಮೊದಲಾದವರು ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಜೆ ನಡೆಯುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು: ದಿನಾಂಕ ೩ ಮತ್ತು ೪ರಂದು ನೀನಾಸಮ್ ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕಗಳು - 'ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ' ಮತ್ತು 'ಒಥೆಲೋ', ದಿ. ೫ರಂದು ನೀನಾಸಮ್ ಬಳಗದ ನಾಟಕ 'ಅಗಲಿದ ಅಲಕೆ', ದಿ. ೬ರಂದು ವಿ.ಟಿ.ಎಂ. ಕೃಷ್ಣ ಅವರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ, ದಿ. ೭ರಂದು ಪಂ| ನಾಗಭೂಷಣ ಹೆಗಡೆಯವರಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಗಾಯನ, ದಿ. ೮ರಂದು ಪರ್ತ್, ಚಿನ್ನೆ ತಂಡದವರಿಂದ ನಾಟಕ 'ಮಿಸ್ ಮೀನಾ' ಮತ್ತು ದಿ. ೯ರಂದು ವಿ| ವೈಜಯಂತಿ ಕಾಶಿ ಮತ್ತು ತಂಡದವರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ.

ಮಾತುಕತೆ ೯೫

ನೀನಾಸಮ್ ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ ೫೭೭ ೪೧೭

ದೂರವಾಣಿ: ೦೮೧೮೩-೨೬೫೬೪೬

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಸಾರದ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಸಂಪರ್ಕಪತ್ರ

(ಫೆಬ್ರವರಿ-ಮೇ-ಆಗಸ್ಟ್-ನವೆಂಬರ್)

ಸಂಪಾದಕ: ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ ಬಿ. ಆರ್.

ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿ: ಜಸವಂತ ಚಾಧವ್, ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ

ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಗಣಿ: ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ: ಅಕ್ಷರ ಗಣಕ, ಹೆಗ್ಗೋಡು,

ಮುದ್ರಣ: ಸಪ್ತಾ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೧೦	ವರ್ಷ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು	ಸಂಚಿಕೆ ಮೂರು
೧.	ಕಾಲಿದಾಸನ ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಸಂವಿಧಾನ	
	ವಿ. ಉಮಾಕಾಂತ ಭಟ್ಟಿ ಮೇಲುಕೋಟೆ	ಪುಟ ೧
೨.	ಎಲ್.ಸಿ. ಸುಮಿತ್ರಾ ಅವರ 'ಕಣಿವೆಮನೆ.ಕಾಮ'	
	ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ	ಪುಟ ೧೧
೩.	ಕಥೆಗಳ ಮಾತುಕತೆ - ನಯಸೇನನ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಥೆ	
	ಬಿ.ಆರ್.ವಿ. ಐತಾಳ	ಪುಟ ೧೬
೪.	ನಾಟ್ಯಯಜ್ಞ - ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ	
	ಬಿ.ಆರ್.ವಿ. ಐತಾಳ	ಪುಟ ೩೧
೫.	ನೀನಾಸಮ್ ವರದಿಗಳು	ಪುಟ ೩೮

MAATHUKATHE AUG. 2010 (YEAR 24 ISSUE 3)

NINASAM QUARTERLY NEWS LETTER

PUBLISHED EVERY FEB;MAY;AUG;NOV.

ANNUAL SUBSCRIPTION: Rs.50 (FIFTY ONLY)

FOR PRIVATE CIRCULATION

NINASAM HEGGODU (SAGAR) KARNATAKA 577 417

second cover

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ - ೫೭೭ ೪೧೭

ಈಚಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮುಖಾಂತರ (ಲೇಖನ ಸಂಕಲನ - ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೧೫೦
Community and Culture:	
Selected Essays by K.V. Subbanna;	
edited by N. Manu Chakravarthy	Rs. 495
ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು (ಬಿಮಲ್ ಕೃಷ್ಣ ಮತಿಲಾಲ್ ಅವರ 'ದಿ ವರ್ಡ್ ಎಂಡ್ ದಿ ವರ್ಲ್ಡ್' ಅನುವಾದ - ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಎ. ಹೆಗಡೆ)	ರೂ. ೧೨೦
ಮಾಧ್ಯಮ-ಮಾರ್ಗ (ಸಮಾಜ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಗಳು - ಎನ್. ಮನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ)	ರೂ. ೩೫೦
ತಲೆಗಳಿ (ಕಾದಂಬರಿ - ವಿ.ತೀ. ಶೀಗೇಹಳ್ಳಿ)	ರೂ. ೩೦೦
ಸ್ಮೃತಿ-ವಿಸ್ಮೃತಿ: ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ - ಎಸ್. ಎನ್. ಬಾಲಗಂಗಾಧರ)	ರೂ. ೪೧೫
ಜಾತ್ರೆ (ಸ್ಮೃತಿ ಕಥನ - ವೈದೇಹಿ)	ರೂ. ೬೦
ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು (ಕಾದಂಬರಿ - ವೈದೇಹಿ)	ರೂ. ೮೦
ಮುಗಿಯದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ (ಕವಿತೆಗಳು - ಕಮಲಾಕರ ಕಡವೆ)	ರೂ. ೬೫
ನಕ್ಷಲ್ ವರಸೆ (ಕಥೆಗಳು - ಕೆ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ)	ರೂ. ೧೧೫
ಚಿರಿ ತೋಪು (ಚಿಕಾಫ್ ನಾಟಕ ಅನುವಾದ - ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೬೫
ಕುರುಡು ಕಾಂಚಾಣ (ಲೇಖನಗಳು - ಅಶೋಕ ಹೆಗಡೆ)	ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ

Third cover

ಕೆ.ವಿ.ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ನೆನಪಿನ ಮೊದಲ ಓದು ಮಾಲಿಕೆ

ಹದಿನೈದು ಪುಸ್ತಕಗಳ ೩ನೆಯ ಕಂತು: ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೦೦೯ ರೂ. ೯೦೦

ಬಿಡಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು:

ಪಂಪನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ ಪ್ರವೇಶ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ ಪ್ರವೇಶ, ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ಎ.ಕೆ. ರಾಮಾನುಜನ್ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ನಾಗೇಶ ಹೆಗಡೆ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ಜಿ. ರಾಜಶೇಖರ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ಅಶೀಶ್ ನಂದಿ ಅವರ ಆಯ್ದು ಬರಹಗಳು, ಕೆ.ವಿ. ತಿರುಮಲೇಶ್ ಅವರ ಆಯ್ದು ಕವಿತೆಗಳು, ಎಚ್.ಎಸ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಆಯ್ದು ಕವಿತೆಗಳು, ವಿವೇಕ ಶಾನಭಾಗ ಅವರ ಆಯ್ದು ಕಥೆಗಳು, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ವೈದ್ಯ ಅವರ ಆಯ್ದು ಕಥೆಗಳು, ಜಯಂತ ಕಾಯ್ಕಿಣಿ ಅವರ ಆಯ್ದು ಕಥೆಗಳು, ಸವಿತಾ ನಾಗಭೂಷಣ ಅವರ 'ಸ್ತ್ರೀಲೋಕ'

ಪ್ರತಿ ಪುಸ್ತಕದ ಬೆಲೆ ರೂ. ೭೫